

233. NIEUWE EDE: (graven) 'voor de mont vande sluuse in het nieuwe heyken' (1613) Rek. Eie 1613-14, f° 10ro; 'pilsen vande nieuwe hyde, vant Bomeytensluus totte sluuse' (1617) Rek. Eie 1616-17, f° 6ro; 'de nyeuwe eede' (1622) Rek. Eie 1622-23, f° 11vo.

In het begin van de 17de eeuw wordt de WEST-EDE 'nieuw' genoemd. Hier kunnen we twee veronderstellingen maken: 1. het waterschap heeft in de bedoelde periode de waterloop helemaal hergraven; 2. in de buurt van de EIESLUIJ werd een deel van de West-Ede rechtgetrokken.

234. NIEUWSTRAAT: (1902) Gemeenteraad 1892-1905.

Deze straat, die sedert 1930 Guido Gezellestraat genoemd wordt, is ca. 1900 aangelegd.

235. NOORDADER: 'cours d'eau dit Noord Ader' (1883) Tabel Waterlopen.

Een jongere naam voor de OOST-EDE en de KOPPELUIJADER samen.

236. NOORDDIJK: 'terre et dunes, près du noorddyck à Heyst' (1550) De Flou, XI, 526, uit Bogaerden 475; 'van pachte vande noortdycken toebehoorende de wateringhe van Eyesluus' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 1vo; 'de ettynghe van de noortdyck' (1591) Rek. Eie 1575-76, f° 2ro; 'den noortdyck' (1680) Rek. Eie 1680-81, f° 2ro; 'de garssynghe van den noortdyck' (1690) Rek. Eie 1690-91, f° 2ro; 'de noort ofte zeedycken worden alsnu aen ghetrocken by myn heeren vanden lande' (1721) Rek. Eie 1721-22, f° 2ro.

Een andere naam voor de ZEEDIJK B, gesteld tegenover de EVENDIJK of ZUIDDIJK.

237. NOORDDORP: 'tusschen der kerken van Heis ende den noorddorpe' (1397) Rek. Eie 1397-98; 'int noorddorpe van Heys' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 64ro en 67vo; 'int noorddorpe te Heyst' (1538) De Flou, XI, 524, uit Bogaerden 428; 'in de prochie van Heyst int noordt dorpe' (± 1575) De Flou, XI, 524, uit Arch. O.-L.-V.-kerk.

Het dorpe HEIS was het noordelijkste van de twee dorpskommen. Ook te Dudzele, Koolkerke, Merkem en Groede werd, blijkens De Flou, het noordelijk deel van de dorpskom Noorddorpe geheten.

238. NOORDPARADIJSHOEK: 'le paradys houck noordt' (1576) NK 279, Rek. Tiende Heist 1576-77, f° 16vo; 'den noortparadyshouck ghe-naempt den grooten houck' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'den noort paradys houck' (1683) ABB, H 82, Verp. Tiende Heist; 'Noort Paradys houck ofte grooten houck 1e deel... 2e deel' (1774) Sanders 488, Verp. Tiende Heist.

De PARADIJSHOEK werd in de 14de of 15de eeuw tot over de EVENDIJK uitgebreid. Men heeft deze grote tiendesektie later weer gesplitst. Vanaf dit ogenblik besloeg de term Noordparadijshoek alleen nog het 8ste, 9ste, 12de, 13de en 14de Reig.

239. NOORDPOLDERSTRAAT: 'metten gheelen landtwech up de suutsyde, ende is de noort polderstraete' (1670) Omm. Heist, f° 9vo; 'lantwegh genaemt de noort polder straete' (1755) KF Heist 68, f° 170ro; 'met den geheelen landweg op de zuudzyde, en is de noortpolderstreke' (1801) Omm. Heist, 24ste Eie.

A 101

De uitweg van een paar weiden in het 24ste Eie, langs de NOORDPRIESTRAGE. Daar ligt nu de straat genoemd Eieburg.

240. NOORDPRIESTRAGE: 't heys niet verre vander houde priestrage staende int dorpe' (1473) Aanw. 4657, Denombrement Hof te Heis; 'byder priestrage t heys' (1524) idem; 'noordt vander hofstede daer de prochyepape van Heys up woont ... west vanden dorpe van Heys' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 109vo; 'metten noordthende ande oude priestraige van Heys' (1564) Aanw. 4657, Denombrement Hof te Heis; 'olim de noordpriesteraige' (1576) RV 15958, 25ste Eie; 'es de noordpriestraeghe' (1624) Reg. Pastorie Heist, f° 47vo.

A 97-99

Deze pastorie stond langs de KERKSTRAAT A, even ten westen van het WESTDORP. Uit de attestaties kan men afleiden dat de pastoors van Heist, vóór de godsdienstberoerten, nu eens bij het NOORDDORP, dan weer in het KERKDORP woonden.

241. NOORDSTRAAT A: 'over de noortstraete' (1576) Sanders 88, f° 131ro; 'de noortstraete' (1670) Omm. Heist, f° 12vo; 'de noortstraete' (1755) KF Heist 68, f° 23vo; 'de noordstraete'

(1801) Omm. Heist, 25ste Eie.

De noordelijkste van de twee dwarsstraten in het NOORDDORP.

242. NOORDSTRAAT B : 'Noordstraat, Rue du Nord' (1897) Gemeenteraad 1892-1905; 'Rue du Nord' (1899) Kaart Prov. 1282.

Deze straat werd, bij de oostwaartse aangroei van het OOSTDORP, ca. 1890 aangelegd.

243. NOORD-VRIJE : 'int noordvrye' (1484) RV 221, Rek. 1483-84, f° 35ro; 'int noord quartier' (1595) RV 27, Rez. 1589-98, f° 222vo; 'alle de landen int norden' (1647) Rek. Par. Heist 1647-48; 'int noortquartier' (1661) RV 33, Rez. 1654-65, f° 148ro; 'ter defentie vant noordtquartier' (1689) Rek. Par. Heist 1689-90; 'het gheheele landt van t' noorden' (1699) RV 42, Rez. 1698-1701, f° 59vo; 'burghemeester in het noorden' (1746) RV 50, Rez. 1749-52, f° 139ro; 'het noortquartier' (1754) RV 51, Rez. 1753-58, f° 51ro; 'ons gemeente kan niet gelyk gesteld worden met de andere van het Noorden' (1825) Gemeenteraad 1819-28.

Het deel van het Brugse Vrije ten noorden van Brugge. De naam evolueerde tot Noordkwartier en Noorden. Zie ook KZ, p. 399.

244. NOORDWATERGANGBRUG: (1849) BW.

Een thans verdwenen brugje, in de NOORDWATERGANGWEGEL, over de SCHEIDING-ADER.

245. NOORDWATERGANGWEGEL : 'voetweg van de Westkapellestraat naar de grens van Ramskapelle... Noordwatergangwegel' (1849) BW.

C 490

Een weg, van de WESTKAPELLESTRAAT, doorheen het 29ste Eie, langs de hoeve Rode Poort in het 24ste Reig, naar de Noordwatergang te Ramskapelle. Dit wegje lijkt oorspronkelijk gediend te hebben om, van Ramskapelle uit, de ZOMERDIJK te bereiken. In het 29ste Eie stonden, tot omstreeks 1600, twee hoevekes langs die weg (C 485 en 487). Het uiterste oosteinde van het wegje is in het landschap bewaard.

246. OLIEMOLEN : 'binder prochye van Coudekerke, bider olye molne' (1330) Charter, blauw

nr 7058.

Deze molen maalde niet alleen graan, maar perste ook oliehoudende zaden. Hij stond bij het noordeinde van de PANNEDIJK. Het kan bijna niet anders of hier wordt de LOGENHOEK-MOLEN bedoeld.

247. ONDERWIJSSTRAAT : (1899) Gemeenteraad 1892-1905.

Deze straat werd aangelegd, terwijl men in de buurt de GEMEENTESCHOOL B bouwde.

248. ONZE-LIEVE-VROUW-KAPEL : 'tot het herbouwen der Kapel van O.L.V. ter Duinen, thans afgebroken voor het maken van den yzeren weg van Blankenberghe op Heyst' (1868) APH, Rez. 1862-1907.

Deze kapel stond langs de VISSERSWEGEL, precies waar in 1868 de SPOORWEG moest passeren. Ze werd vervangen door de VISSERS-KAPEL B. Daar meldt een ingemetste steen, dat het oorspronkelijke kapelletje in 1854 door reder Kornelis Bassens gebouwd werd. Zie ook J. Nollet, p. 12.

249. ONZE-LIEVE-VROUW-STRAAT : 'Onze Lieve Vrouwstraat' (1893) Gemeenteraad 1892-1905.

De KORTE DUINENSTRAAT kreeg in 1893 de naam van O.-L.-Vrouw, die in de VISSERS-KAPEL B vereerd wordt.

250. ONZE-VROUW-HUIZEKEN : 'anden zomerwech ieghens over onse vr. huuseken' (1567) RV 15981, Omm. Reig. f° 126ro; 'onse vrouwe huuseken, ten zuydtoothoucke aenden heerwegh, hier op staende' (1576) RV 15958, f° 183vo; 'onse vrouwen huusekin' (1601) NK 298, Omm. Tiende Heist, f° 15ro; 'Jan Stubbelaere hofstede-kin ghenaeamt onse vrouwe huusekin' (1670) Omm. Heist, f° 42vo; 'by onse vrouwe huusekin' (1683) BB, VI, f° 499ro.

Dit huisje stond op de zuidoosthoek van het BROUWERIJSTUK, tegenaan de ZOMERWEG. Het is waarschijnlijk oorspronkelijk een kapel geweest, hoewel het gebouwtje zich niet op een perceel van de kerk of van de O.-L.-V.-Mis bevond. Ook valt het op dat de zeventiende eeuwse documenten van de kerk nergens op deze kapel

zinspelen. Hoe dan ook, na 1600 vormde het O.-L.-V.-Huizeken een kleine hoeve. Het is ca. twee eeuwen verdwenen.

251. OOSTDORP : 'te Heis int hoostdorp' (1357) Rek. Eie 1357-58; 'es tbeloop (= 27ste Eie) ghe-naempt de panne, daer tooste dorp van Heyst in staet' (1576) Sanders 88, f° 138ro; 'is t beloop ghe-naempt de panne ant oostdorp van Heyst' (1670) Omm. Heist, f° 17ro; 'den zeedyck beginnende van het oost dorp oostwaert' (1801) Omm. Heist, 18de beloop.

Het NOORDDORP breidde zich zover uit dat, reeds in de eerste helft van de 14de eeuw, vissers ten oosten van de POMPESTRAAT gingen wonen.

252. OOST-EDE : '12 roeden verre in de Oosthee' (1389) Rek. Eie 1389-90; 'van der Ee te verdelvene in de oost ee' (1398) Rek. Eie 1398-99, f° 1vo; 'oost over de oost ee' (1428) Arch. St.-Baafs R 216; 'delfven een hende inde oost eedz byden sluushuuse... streckende westwaert totter gracht die licht oost van tambachthuus' (1574) Rek. Eie 1574-75, f° 18ro; 'te reyten... de oost dee' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 33vo; 'de oosteede' (1633) RAB, Heerlijkheden, nr 21, f° 24vo; 'de Oost-eede' (1670) Omm. Heist, f° 1ro; 'de oostheede' (1721) KF Heist 73, f° 14ro; 'Oost Eede' (1838) Kaart Drubbel; 'den watergang genaemd de Oost-eede' (1839) Drubbel, p. 34.

De oostelijke tak van de EDE loopt tot de KOPPELUIJ.

253. OOSTEINDER : (1887) Bl. Wat. port. 12, nr 845.

Een herberg op de hoek van de KNOKKE-STRAAT B en de GARNAALSTRAAT. Genoemd naar de Oosteinder, een zandbank in de Noordzee, ten noorden van Oostende.

254. OOSTENHEMHOEK : 'die vichte heet oostenhem oec' (± 1300) Aanw. 1912.

Aangezien de BUITEN DIJK HOEK de grond buiten de EVENDIJK omvatte, en de KRUI-WAGENHOEK bijna zeker de DARINGHOEK is, kan het niet anders of de Oostenhemhoek was de OOSTWINKEL en het grondgebied ten zuid-oosten ervan. De bewuste tiendehoek ontleende kennelijk zijn naam aan een hofstede die Oosten-

hem heette. Ten oosten van KOUDEKERKE vinden we, binnen de EVENDIJK, slechts de hoeve Coornaert die de bedoelde naam kan gedragen hebben. We vonden totnogtoe geen enkel bewijs.

255. OOSTHOEK : 'oosthoek' (1827) Staat Bevolking Heist (zie hst. 4, par. 4); 'kalsyde naar den Oosthoek' (1888) Gemeenteraad 1885-92.

In de Nederlandse periode begon men het grondgebied ten oosten van de dorpskom, vooral de omgeving van de PANNEDIJK, Oosthoek te noemen.

256. OOSTMOLEN : 'den dyc daer der wedue Ians Brantins muelne up staet... noordhoost van Ians Brantins muelne was... west van der oost moelne' (1405) SAB, Rentboek Kerk Lissewege, p. 32, 64 en 111; 'zuudt vanden oostmuelene' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 28vo; 'in de panne byder oostmuelene' (1555) Reg. Kerk Lissewege, f° 81vo; 't wulpsche maeyken... anden Evendycq iegens over de meulen' (1576) RV 15958, f° 146vo; 'oostwaert vanden oostmeulen' (1642) BB, V, deel 1, f° 206ro. B 321

Deze werd gebouwd, toen de LOGENHOEK-MOLEN op het einde van de 14de eeuw voor het duinezand moest wijken, op de EVENDIJK bij de KNIBBELSWAAL. De bewoners van het OOSTDORP gingen langs de MOLENSTIE naar de nieuwe molen. Deze is, evenals de MOLEN A, bij de verwoesting van Heist tenondergegaan. Sommige dokumenten uit de 17de eeuw verwijzen nog naar de verdwenen Oostmolen.

257. OOSTSTRAAT : 'int noortdorp ter ooststye' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 106ro; 'in de prochie van Heyst, int noortdorp, ande oostsyde vande ooststraete' (± 1575) De Flou, XI, 1023, uit Arch. O.-L.-V.-kerk.

Het oostelijkste straatje van het NOORDDORP. Thans de VISSERSSTRAAT.

258. OOSTWINKEL : 'in eene jeghenoodde gheheeten den oostwynckele' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 43vo.

Oostwinkel = oosthoek. Hier gaat het om het oostelijk gedeelte van het oorspronkelijk grondgebied van KOUDEKERKE, d.w.z. tussen de

RAMSKAPELSE STRAAT A en de EVENDIJK.
Zie OOSTENHEMHOEK.

259. OOSTWINKELSTIE : 'de oostwynckelstie' (1601) NK 298, Omm. Tiende Heist, f° 14ro; 'in Heyst ande oostwynckelstye' (1634) Rek. Eie 1634-35, f° 18ro; 'vande strate ande kercke van Heyst streckende naer de oostwynckelstye' (1635) Rek. Eie 1635-36, f° 15vo; 'de oostwynckelstrate' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist.

Een landwegje doorheen de OOSTWINKEL.
Idem als RAMSKAPELSE STIE.

260. OSSEBILCK : 'in een meerder partye van 8-0-21 R, ghenaept den ossenbilck' (1718) KF Heist, 93, f° 1vo. A 204-205

Een weide in het 32ste Eie, gebruikt als vetweide voor ossen.

261. OUD SLUISHUIS : 'van der hofstede daer t sambocht husekine up staet' (1345) Rek. Eie 1345-46; 'de chens vanden huse vanden ambochte' (1357) Rek. Eie 1357-58; 'bi den sluushuse' (1359) Rek. Eie 1359-60; 'van den houden sluushuse' (1363) Rek. Eie 1363-64.

Dit is het oudst bekende sluishuis van EIESLUIS. Het werd in 1362 door een nieuw SLUISHUIS vervangen, vermoedelijk omdat het te dicht bij de ZEEDIJK B stond.

262. OUDE EDE : 'reyten... den waterganck ghenaept de houdde heede' (1611) Rek. Eie 1611-12, f° 10vo.

Waarschijnlijk gaat het om een deel van de WEST-EDE, dat in de buurt van het SLUISHUIS rechtgetrokken, en later verlaten werd.

263. OUDE PRIESTRAGE : 'Curatus de Koudekercke... es dhoude priestraige' (1501) Sanders 9, f° 15ro; 'west van wylen de priestraige... ande westsyde vander houde priestraige' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 39ro en 41ro; 'es d'oude priestraige' (1576) RV 15958, f° 139ro; 'metten westhende vuerghemeens ande priestraege' (1623) Reg. O.-L.-V.-Mis, f° 8ro; 'is doude priestraige' (1670) Omm. Heist, f° 72vo. A 153 west

De oudste pastorie stond ca. 100 m ten westen van de KERK A.

264. OUDE SLUISVLIET : 'oude sluysvliedt' (± 1750) Gilliodts 7, Kaart in Omm. Eie, 23ste bg.

De WEST-EDE was sedert 1657 niet meer de sluisvliet van EIESLUIS.

265. OUDEMAARSPOLDER : 'die van Oudemaaers polre... in Oudemaaers polre' (1288) Charter Vrije 54; 'in houdemaaers poldre' (1481) Arch. St.-Baafs, K 1107, f° 1ro; 'in oudemaaers poldre' (1501) BB, II, f° 109vo; 'inde oudemaaers poldere' (1650) Rek. Eie 1650-51, f° 17vo; 'in den Oudemans polder' (1670) Omm. Heist, f° 1ro; 'in ouden mans polder' (1729) Aanw. 5533 C, Leenhof Middelburg; 'den houdemans polder' (1721) KF Heist 73, f° 13ro; 'den oudemans polder' (1786) Bundels Vrije 5274, Tabel Waterlopen.

In Uitkerke, p. 129, geven we nog enkele attestaties uit de 14de, 15de en 16de eeuw. De Flou, XI, 1177, citeert tientallen keren de bedoelde polder. Reeds in de 15de eeuw onstonden een paar vervormingen. Maar in de 16de eeuw kwam de vorm Oudemanspolder op, en deze zette zich omstreeks 1600 definitief door. J. de Langhe die reeds op de oorspronkelijke naam gewezen heeft, meende dat de bewuste polder slechts de beginnen 1 tot 25 omvatte⁶³. In de ommeloper van Heist staat achteraan het 27ste Eie : 'somma sommarum vande gheheele Oudemans polder bedraecht tsamen' 1431 G 103 1/2 R.

De Oudemaarspolder werd ca. 1170 gewonnen door een dijk die uit de Oostdijk van Blankenberge vertrok, en ten oosten van de RUGGE bij de EVENDIJK aansloot. We ontmoeten de polder voor het eerst in de oorkonde van 1288, die bepaalt hoeveel elk onderdeel van de watering EIESLUIS zal bijdragen tot de bouw van de inlaagdijk te HEIS (zie hst. 1, par. 4). In het gewest 'besuden Evendike' zou men een geslot van 3 d. par. per gemet innen. Maar in de Oudemaarspolder werd een onderscheid gemaakt : 'die van Wavels polre ende die van Weits Vos polre' moesten 27 d. par. bijdragen, en de rest van de gehele polder 9 pd. par.⁶⁴. Dit verschil sproot uit het feit dat de geplande inlage in de genoemde twee poldertjes moest gebouwd worden⁶⁵.

Het is mogelijk dat de Oudemaarspolder aanvankelijk uit onderdelen bestond, waarvan er enkele een eigen naam droegen. In 1288 gold de naam Oudemaarspolder voor de gehele lengte van

de polder. Immers de inlaag van Heis, die voor de twee kleine polders bestemd was, heet in het charter 'die insete in Oudemaers polre'. Het kan niet anders of de WAVELS POLDER en de WEITS VOS POLDER besloegen het gewest tussen de PANNEDIJK en de Beidsweg te Lissewege, d.w.z. de latere BUITEN DIJK HOEK.

We hadden reeds verondersteld dat het eerste lid van de naam, nl. Odemaar, afkomstig was van de monniken van de St.-Omaars, omdat ze het tiendrecht in het 15de tot 27ste begin van de polder bezaten. Daartegenover staat echter dat in de beginnen 1 tot 14 het tiendrecht aan St.-Donaas toebehoorde. Ook blijkt nu dat de St.-Bertinsabdij slechts vanaf 1222 het bedoelde recht in handen gekregen hebben⁶⁶. Het eerste lid is bijgevolg een persoonsnaam zoals in VARDENAARSPOLDER, Wavelspolder, Butspolder en andere dergelijke toponiemen.

266. PAALMAAT : 'es huudtghedolve landt, ende heedt de palemaet' (1501) Sanders 9, f° 22ro; 'noordwest van Buckemaere land, ende es neder uutghedolven landt gheheeten de paele maet... heeft ghegheven mester Gillis Willaert ten dienste van sint Jacobs messe' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 42ro; 'neder sticx uutghedarynct lant, ende heet de paelmaete' (1576) RV 15958, f° 253vo; 'eet de paelmaet' (1721) KF Heist 73, f° 34ro; 'genaemt den palmaet... inden palmaet' (1755) KF Heist 68, f° 65ro en 95vo. A 238

Een perceel van 600 R in het 35ste Eie, waarin zes eigenaars elk 100 R bezaten, nl. de kerk van Heist, de Armendis, de O.-L.-V.-Mis, de St.-Jakobsmis, de St.-Antoniusmis, en een partikulier. Aanvankelijk meenden we dat het eerste lid betekende poel, moerassige weide. Maar volgens nota's in de ommeloper van 1670 lag het perceel op een hoek van de parochiegrens, zoals die bestond tussen Heist en Lissewege vóór het akkoord van 1619. We nemen aan dat er op de hoek van het perceel al vroeg een grenspaal geplant werd.

267. PAARDEBILK : 't peerde bilcxken' (nota ± 1700) Aanw. 3650, f° 125ro. A 74-76

Een weide in het 24ste Eie, bestemd voor paarden.

268. PAARDEVLEES : 'eerste sectie, Peerde-

vleesch' (1801) Omm. Heist, 9de Reig.

Blijkbaar een willekeurig gekozen naam voor de VARDENAARSPOLDER in Heist.

269. PANNE : 'vor de panne behoosten Heys' (1389) Rek. Eie 1389-90; 'lyt buten dike (= Even-dijk) bider panne' (1405) Renteboek Dis Lissewege, p. 151; 'in de wateringhe van Heys, streckende tote den dorpe van Heys, zyn verloren eene ieghenooode gheheeten de panne, die al vervloghen ende te nieten es biden dunen' (1408) L. Gil-liodts, Arch. Stad Brugge, Charter 908.

Aangezien het toponiem PANNEWEG, dat zijn naam aan de bewuste panne ontleende, reeds in 1330 voorkomt, ziet het ernaar uit dat het dal, tussen de eerste duinengordel en de ZEEDIJK B, zich in het begin van de 14de eeuw bij het WINDGAT begon te vormen. De noordwestenwind joeg het zand over de dijk, en breidde zodoende de bedoelde panne zuidwaarts over het oostelijk deel van de OUDEMAARSPOLDER uit. Vele gemeenten vruchtbare grond gingen verloren.

270. PANNEADER : 'de panne ader inde prochie van Heyst' (1638) Rek. 1638-39, f° 12ro; 'de panne adere inde prochie van Heyst ant oosthende vanden doorpe' (1651) Rek. Eie 1651-52, f° 24ro; 'de panneader liggheende oost van het dorp van Heyst... van sacramants dyck tot ande pompe' (1652) Rek. Eie 1652-53, f° 20ro; 'de panne adere inde prochie van Heyst, begonnende vande pompe' (1665) Rek. Eie 1665-66, f° 23ro; 'de panne ader' (1786) Bundels Vrije 5274, Tabel Waterlopen.

Het oostelijk einde van de POLDERADER liep door de PANNEHOEK.

271. PANNEBILK : 'een oneffen pittende bilcxkin' (1670) Omm. Heist, f° 9ro; 'genaemt het pannebilxken' (nota ± 1700) idem; 'panne lant' (1755) KF Heist 68, f° 22ro; 'gars genaemt het pannebilksken' (1801) Omm. Heist, 24ste Eie.

Een weide in het 24ste Eie, die bij de PANNEHOFSTEDEN behoorde, en door de boer van die hoeve gebruikt werd.

272. PANNEDIJK : 'vanden dycke vander panne' (1447) KOO, A 8, Omm. Reig; 'den dyck vander panne... de pannedyck' (1525) Ligger Kerk

Heist, f° 10vo en 21vo; 'dyck ghe-naempt de pannedyck' (1620) Rek. Eie 1620-21, f° 2ro; 'den pannedick' (1721) KF Heist 73, f° 24ro; 'aen den pannedyk' (1801) Omm. Heist, 27ste Eie; 'een eynde dyckx in Heyst, oost van de kercke, t' eynden de panne' (1809) Rek. Eie 1809-10, f° 7ro; 'den Pannendyk of Sacramentsweg' (1839) Drubbel, p. 35; 'Panne Dyk' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'Panne Dyk' (1889) ANH, doos 6, Kaart.

B 316

De oostelijke dijk van de OUDEMAARSPOLDER ontleende deze naam aan de nabijgelegene PANNE.

273. PANNEHOEK: 'inde panne' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 19vo en 20ro; 'un cornet qu'on appelle de Panne' (1576) NK 279, Rek. Tiende Heist 1576-77, f° 16ro; 'le premier cornet de disme qu'on appelle de Panne' (1597) NK 279, idem 1597-98, f° 11vo; 'de ader ende waterganck geleghen inde prochie van Heyst, int geweste genaempt de panne' (1637) Rek. Eie 1637-38, f° 11vo; 'de pannehouck... hierin staet het dorp van Heyst inde middele' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'in een jegenote gheheeten de panne' (1642) BB, V, deel 1, f° 206ro; 'in een jegenote ghe-naemt de panne' (1649) KF Heist 65; 'dweers door de panne' (1663) Rek. Eie 1663-64, f° 28vo; 'den pannehouck' (1683) ABB, H 82, Verp. Tiende Heist; 'inden panhoeck' (nota ± 1700) Omm. Heist 1670, f° 1ro; 'panhouck thiende' (1701) Rek. Par. Heist 1701-02; 'int 27e begin Eyensluys inde panne, met de zuytzyde an den Evendyck' (1715) KF Heist 87, f° 27vo; 'Panne houck eerste deel... tweede deel' (1774) Sanders 488; 'polder ofte panhoeck in Heyst, 2e sectie d'armoe' (nota ± 1800) Aanw. 3650, Omm. Eie; 'Panhoeck' (1838) Kaart Drubbel; 'Panhoek' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'de Panne' (1890) Gemeenteraad 1885-92.

De naam PANNE is in de 15de eeuw op het aanpalende 27ste Eie overgegaan. De wijknaam Pannehoek gold ook voor de tiendesektie tussen de PANNEDIJK en de Beidsweg te Lissewege.

274. PANNEHOFSTEDEN: 'hofstede de Panne' (1670) Omm. Heist, f° 19ro; 'de hofstede de Panne' (1712) Rek. Par. Heist 1712-13; 'panne hofstede' (1760) Kaarten-Plannen 515; 'te Heyst, by het dorp, zaailand en weinig gras, zijnde dezelve

voorheen geweest eene behuisde hofstede, genaamd de Panne, van welkers gebauewen slechts een scheure is blijven staan' (1830) De Flou, XII, 305, Advertentie.

B 221

Deze hoeve was de belangrijkste in de PANNEHOEK. Ze bevond zich 80 m ten oosten van de OOSTSTRAAT, precies binnen de GRAAFJANSDIJK. Het is niet uitgesloten dat ze, vóór de bouw van de genoemde dijk, een eind noordelijker achter de ZEEDIJK A gestaan heeft. De hofstede begon omstreeks 1800, tengevolge van de duinverstuiving te vervallen. De Poppkaart (± 1845) te- kent de door De Flou aangehaalde schuur, met een lengte van 35 m. We geloven dat dit gebouw eerder een schapenstal geweest is. De boer van de Pannehofstede werd immers, in de 17de en 18de eeuw, wegens zijn 'schaepdrift' belast.

275. PANNEPOLDER: 'Panne Polder' (1571) Kaart Pourbus; 'inde pannepolder tot Heyst' (nota ± 1700) Jonckheere 1248, Kaart 27ste Eie; 'noort over den evendyck in de panne polder' (1718) KF Heist 93, f° 3ro; 'in eene igenote genacmt den panne polder' (1755) KF Heist 68, f° 132ro; 'Polder genaemt de panne' (1777) Mestdagh, Kaart 1721.

De PANNEHOEK betekende een deel van de OUDEMAARSPOLDER.

276. PANNEPOLDERSTRAAT: 'Visschersstraat, de Pannepolderstraat' (1875) Gemeenteraad 1869-1884.

Dit is de enige ons bekende tekst, waarin de OOSTSTRAAT ook naar de PANNEPOLDER genoemd wordt.

277. PANNESLAG: (1849) BW.

De dwarsweg van het NOORDDORP uit, doorheen de PANNE naar de PANNEDIJK, vormde aanvankelijk niets meer dan een wagenspoor.

278. PANNESTRAAT: (1875) Gemeenteraad 1869-84; 'de Pannestraat' (1891) idem 1885-92; 'Rue de la Panne' (1899) Kaart Prov. 1282.

Vanaf 1875 is dit de nieuwe naam voor de PANNESLAG tot de VISSERSSTRAAT; die naam werd ca. 1899 tot de GEMEENTESCHOOL B doorgetrokken.

279. PANNEWEG: '... ende den panneweghe' (1330) Charter, blauw nr 7058.

In de bewuste oorkonde wordt een perceel gesitueerd, dat paalde aan 'den panneweghe', in de buurt van de OLIEMOLEN. We meenden reeds dat het om de PANNEDIJK ging. We geloven eerder dat het overstoven noordeinde van de PAN-
NESLAG in de buurt van de genoemde molen bedoeld werd.

280. PAPENBILK: 'de prochie pape van Heyst, met syn bilck groot acht ghemeten zes roeden landts' (1649) KF Heist 65; (een ader) 'vande wallebilck totten papen bilcq' (1731) Rek. Eie 1731-32, f° 13ro; 'een groot parcheel lants genaemt den papenbilck' (1755) KF Heist 68, f° 134ro; 'de Papen Bulk' (± 1850) Dagboek Familie Desmidt. A 173-185

Deze weide in het 34ste Eie behoorde aan de pape, d.i. pastoor, van Heist. De nieuwe spoorwegdijk heeft in 1950 het perceel in twee gesneden.

281. PAPENHOL: 'herberghe genaemt papenhol' (nota ± 1650) Sanders 9, f° 130vo; 'herberghe genaemt papenhol daer Pieter Coutelier' (woont) (nota ± 1660) Jonckheere 1248, f° 130vo; 'genaemt het papenhoof' (nota ± 1700) Omm. Heist 1670, Heist 11vo.

Een herberg op de zuidwesthoek van het middenblok in het NOORDDORP. De namen KROON, ZWAAN en Papenhol verschijnen eerst in het midden van de 17de eeuw. Hoewel de ommeloper van Eiesluis de bedoelde drie woningen in 1576 alleen met de term 'huus' aanduidt, nemen we toch aan dat tenminste twee ervan, wegens de omvang van de dorpskom, en hun geschikte ligging, reeds vóór de verwoesting van Heist als herberg uitgebaat werden. In hst. 1, par. 15 en 16, wijzen we erop dat het huis op de boven bedoelde hoek een van de weinige was, die door de Watergeuzen verbrand werden. Daarom hebben we een sterk vermoeden dat de bewoner ervan, nl. 'meester' Jan Feryn, een herberg hield waar de toenmalige paapsgezinden samenkwamen.

282. PAPENWEGEL: 'tote spapen weghekin, toter ghote die lyt int landweghekin' (1442) Rek. Eie 1442-43, f° 15ro; 'eene landtwech gheheten

spapenweghekin' (1501) BB, II, f° 106ro; 'scapen weghekin' (1501) Sanders 9, f° 6ro; 'spapen weghekin' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 39ro; 'ant t papen weghekin' (1649) KF Heist 65; 't papeweghekin' (1670) Omm. Heist, f° 69ro; 'het papenwegelken' (1755) KF Heist 68, f° 61vo; 't pape wegelken' (1801) Omm. Heist, 34ste Eie.

Deze kerkwegel liep van de KERK A door het 34ste Eie naar de EEBRUG, waar het bij de BOUDINS WEGEL aansloot. Het wegje werd 'de wegel van de pape' geheten, omdat het langs de OUDE PRIESTRAGE en de PAPENBILK passeerde.

283. PARADIJSHOEK: 'die ander hoec heet t paradys' (± 1300) Aanw. 1912, f° 84vo.

Deze tiendehoek, die oorspronkelijk het grootste deel van de VARDENAARSPOLDER omvatte, werd genoemd naar het Paradijsstuk. Zie KZ, p. 403.

284. PASTORIE A: 'een vervallen platse daer de capelaenen wuenden, cum noortzyde ande kerckmuer' (1576) Sanders 88, f° 194ro; 'het huys daer op staende met een nieuwe hoogcamer, tot coste vande kercke daer op ghetimmert' (1636) Rek. Kerk Heist 1635-37, f° 9vo; 'het huys vanden heere pastor' (1640) Rek. Kerk Heist 1639-41, f° 41ro; 'het pastors huys in Heyst' (1642) Rek. Par. Heist 1642-43; 'de priestrage noot den pastoor van Heyst 1645' (nota 1645) RV 15958, f° 194ro; 'priestrage' (nota ± 1660) Sanders 88, Omm. Eie, f° 194ro; 'de pastorie... daer nu den heere pastor woont' (1670) Omm. Heist, f° 49ro; 'betimmert met een huys daer dheeren pastors in woonen' (1715) KF Heist 87, f° 20vo; 'een huys daer den heer pastor woont' (1755) KF Heist 68, f° 48ro; 'de pastorie van Heyst' (1796) PR Heist; 'Presbytere' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'het pastoreel huis' (1874) APH, Rez. 1862-1907; 'het oud pastoreel huis met hof' (1875) idem.

Dit huis was, na de OUDE PRIESTRAGE, de NOORDPRIESTRAGE en de VERBRANDE PRIESTRAGE, de vierde woonplaats van de pastoor van de KERK A. De attestaties laten zien dat de term priestrage in de 17de eeuw verviel. Na de bouw van de PASTORIE B werd het oude huis in 1876 verkocht.

285. PASTORIE B : 'een pastoreel huis te bouwen' (1874) APH, Rez. 1862-1907; 'in het pastoreel huis... den hof der nieuwe pastory' (1875) idem; 'de nieuwe pastory' (1884) idem.

In 1874 werd aan de zuidzijde van de KERK B een nieuwe pastoorswoning gebouwd. De pastoor vestigde zich daar in het voorjaar van 1875.

286. PASTUUR : 'eene soo genaemde partye lants genaemt het pasteur, gelegen tusschen de prochie Heyst en Cnocke' (1733) RV 475, Rek. 1734-35, f° 430ro; 'Pastoors Pan' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'pâture' (1867) Bl. Wat. port. 12, nr 846.

B 1-3

De begroeide duinen tussen Heist en Knokke dienden als 'pasture'. Een aanzienlijk deel ervan bestond uit de GROTE PANNE. Zie ook KZ, p. 401. De Flou, XII, 428-460, vermeldt een Pastuur te Sijsele, en pastuurtoponiemen in Frans-Vlaanderen. In Uitkerke, p. 132, ontmoeten we de Pastije.

287. PASTUURDIJK : 'den dyck langst het pasteur, aen d'hofstede van Jan de Maeker (= Pannehofstede), oostwaert tot aen den crommen dyck' (1806) Rek. Eie 1806-07, f° 7ro; 'den dyck van het pastuur tot den krommen doorendyck' (1826) Rek. Eie 1826-27, f° 10vo; 'Pasteur dyck' (1838) Kaart Drubbel; 'een deel van den Graeve Jansdyk, ook den dyk van het Pasteur genaemd' (1839) Drubbel, p. 35.

Het deel van de GRAAFJANSDIJK, dat langs het PASTUUR ligt. J. De Langhe, Biekorf 1953, p. 119, heeft reeds erop gewezen dat het eerste lid niet betekent pastoor, maar 'pasteur of weideland'. De Pastuurdijk vormt nu een landweg achter de huizen 258 tot 298 van de Elizabetlaan, is verder ingenomen door het bedrijf Joris en de toren van de kerk van Duinbergen, en loopt ten slotte langs de huizen 2 tot 18 van het huidige Heliospad.

288. PASTUURHOEK : 'Pasteurhouck' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist.

Het PASTUUR heeft gedurende korte tijd een tiendehoek gevormd. De tiendenopbrengst zal daar gering geweest zijn.

289. PAVILLON DE BAERVOETS : 'Pavillon de

Mr Baervoets' (1867) Bl. Wat. port. 12, nr 846; 'Pavillon à Mr Baervoets' (± 1870) AFS, Kaart Duinen Serweytens; 'Ancien pavillon Baervoets' (1887) AFS, Kaart 1887.

A 34 noordoost

Het Franse woord pavillon betekent o.a. huisje. Hier gaat het om het zomerverblijf dat Leopold Baervoets, volgens J. Nollet, p. 6, in 1863 oprichtte. Dit paviljoen werd later tot het HOTEL DE LA PLAGÉ uitgebouwd.

290. PAVILLON DES DUNES : (1885) Gemeenteraad 1885-92.

Een zomerverblijf dat waarschijnlijk op een van de hoeken van de DUINENSTRAAT en het STATIONSPLEIN stond.

291. PHARE : (± 1850) Kaart Prov. 969; 'phare de Heyst' (1861) Kaarten Prov. 663.

Deze vuurtoren werd tussen 1840 en 1850 gebouwd ca. 50 m ten noorden van de dorpskom, even ten oosten van de VISSERSWEGEL. Ongeveer op die plaats stond vroeger de VIERBOTE.

292. PLAATS : 'regt over de plaats deezer gemeente' (1828) Gemeenteraad 1819-28; 'den duyn achter en van westen de plaats deezer gemeente' (1834) Korrespondentie; 'te verafgelegen van de plaats' (1845) Gemeenteraad 1836-46; 'gelegen by de plaats' (1850) Gemeenteraad 1847-69; 'liggende op de dorpplaats' (1866) APH, Rez. 1862-1907; 'een algemeen plan van alignement der straten van de dorpplaats' (1872) idem.

Het Franse woord place beduidt vooreerst een met gebouwen omringd plein, vervolgens een woonde kom. Te Heist ontmoeten we het galicisme dorpplaats (= dorpskom) niet zo vroeg als te Knokke en te St.-Pieters-op-de-Dijk.

293. POLDERADER : 'den polder waterganck te reyten, van Uutkercke tot Heist' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 24ro; 'den polder waterganck' (1623) Rek. Eie 1623-24, f° 7vo; 'de polder adere oostwaert tot ande pompe adere by het dorp van Heyst' (1655) Rek. Eie 1655-56, f° 26vo; 'de polder ader begonnende van het heulken by Uutkercke tot dweers door de panne, zoo verre dese waterynghe hem es bestreckende' (1663) Rek. Eie 1662-63, f° 28vo; 'de gheheele polder waterganck' (1666) Rek. Eie 1666-67, f° 27ro; 'de polder ader

beghinnende van het huelken van Uutkercke tot door de panne van Joos Nieumunsters' (1673) Rek. Eie 1673-74, f° 20vo; 'polder ader' (1777) Mestdagh, Kaart 1721.

De hoofdwatergang van de OUDEMAARSPOLDER liep van Uutkercke tot de PANNEDIJK.

294. POLDERHOEK : 'den polderhouck ofte den zandscheershouck' (1605) NK 298, Rek. Tiende Heist 1605; 'polder ofte panhoeck in Heyst' (± 1700) Aanw. 3650, f° 113ro.

Deze naam beduidde, niet alleen het oostelijk deel van de OUDEMAARSPOLDER, maar ook tijdelijk de aanpalende ZANDSCHEERHOEK.

295. POMPE : 'de pompe ligghende duer den wech die loopt naer tdoorp van Heyst' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 3vo; 'de pompe die licht in den wech, streckende vanden voorseiden dyck (= Evendijk) naer Heyst dorp... van de zelve huele ofte pompe streckende oostwaert ende noortwaert totten zeedyck' (1594) Rek. Eie 1594-95, f° 2vo; 'den Heysschen waterganck, vande pompe tot de kerckstraete van Heyst' (1629) Rek. Eie 1629-30, f° 10ro; 'de pompe by het dorp van Heyst' (1666) Rek. Eie 1666-67, f° 24vo; 'ghedolven in d'aere ande pompe by Heyst' (1687) Rek. Eie 1687-88, f° 25ro.

Een tekst uit 1555 leert ons om welk soort pomp het hier gaat : 'tlegghen van eender pompe ofte houten buuse... inden zeedyck vanden poldere Robemoreel, dienende omme tsuweren vanden poldere Robemoreel' (SBR 1554-55, f° 66ro).

De in 1575 vermelde pompe diende om de PANNEADER te laten passeren onder de weg, die van de EVENDIJK naar het NOORDDORP liep. We zien dat in 1594 een pompe ook heule genoemd werd. Heulbruggen bestonden aanvankelijk uit hout. Naar onze mening is pompe een vervorming van ponte, nl. het Franse woord pont = (houten) brug.

296. POMPEADER : 'waeterganck t'Eyst up beyde de zyden vande pompe achter (= langs) den Evendyck' (1614) Rek. Eie 1614-15, f° 10ro; 'de adere beghonnende vande pompe inde prochie van Heyst tot de sluuse' (1654) Rek. Eie 1654-55, f° 22ro; 'tot Heyst ghehaemt de pompe adere' (1662) Rek. Eie 1662-63, f° 34vo; 'de adere ghehaempt

de pompe by Heyst' (1674) Rek. Eie 1674-75, f° 26ro.

De POLDERADER aan beide zijden van de POMPE.

297. POMPESTRAAT : 'de pompe strate inde prochie van Heyst' (1650) Rek. Eie 1650-51, f° 23ro; 'de pompestrate' (1654) Rek. Eie 1654-55, f° 13vo; 'in platea vulgo dicta de pompe strate' (1682) PR Heist, nr 3, Overlijdens; 'den herwegh ghehaemt de pompestraete' (1721) KF Heist 73, f° 16vo; 'de polder adere, vande pompestraete tot het speyken' (te Uutkercke) (1729) Rek. Eie 1729-30, f° 12ro; 'de Pompestraete' (1839) Drubbel, p. 34; 'Pompestraat' (1849) BW; 'eene nieuwe heule op Heyst... in de Pompestraat, lengte 7 meters, opening 1 1/2 meter' (1854) Rek. Eie 1853-54, p. 16; 'de pompestraat' (1866) APH, Rez. 1862-1907; 'chaussée communale pavée' (1867) Kaarten Prov. 93.

Deze weg liep van de POMPE, door het NOORDDORP, naar de ZEEDIJK B. De straat werd in 1858 met kasseien belegd, en betekende de eerste geplaveide weg in de dorpskom van Heist. Omstreeks 1865 trok men de Pompestraat tot de zeeoever door. Daarna werd bij het noord-einde de KURSAAL gebouwd (zie hst. 4, par. 14).

298. POMPESTUK : 'pompe stick' (nota ± 1700) Omm. Heist, f° 19vo; 'heet het pompestuck' (1721) KF Heist 73, f° 21ro; 'het pompe stuck' (1755) KF Heist 68, f° 30vo. B 297

Dit perceel paalde met zijn zuidwesthoek aan de POMPE.

299. PREEKSTUKJE : 'es t stixkin daer men swoendaechs in de syncxsche daghen op preict metter processien' (1525) Ligger Kerk Heist, f° 9ro. C 1 bis

Dit perceeltje lag op de noordwesthoek van de weg die, door de LOGENHOEK, naar de DUI-NENSLAG liep. De bedoelde weg heette te Knokke Processieweg (KZ, p. 405).

300. PRINS ALBERT STRAAT : (1893) Gemeenteraad 1892-1905.

De korte dwarsstraat op de oostzijde van de KURSAAL werd in 1893 genoemd naar Prins Albert, de latere koning Albert I.

301. PRINS BOUDEWIJN STRAAT : (1893) Gemeenteraad 1892-1905.

Omstreeks 1890 werd, op het einde van de ONZE-LIEVE-VROUWSTRAAT, deze dwarsstraat door de duinen getrokken. Genoemd naar de toenmalige Prins Boudewijn. Nu Albatrosstraat.

302. PROCESSIEWEG : 'de processie wegh' (1681) Rek. Par. Heist 1681-82; 'metten westhende anden processiewech' (1624) Reg. O.-L.-V.-Mis, f° 3ro.

Idem als SAKRAMENTSWEG.

303. RAMPE DU FANAL : (1899) Kaart Prov. 1282.

De PRINS ALBERT STRAAT heeft korte tijd deze naam gedragen. Stond er omstreeks 1900 een fanal, d.i. lantaarn, vuurbaak, op het noordeinde van de bedoelde straat ?

304. RAMPE EST : (1899) Kaart Prov. 1282.

Een voorbijgaande naam voor de PRINS BOUDEWIJN STRAAT, die omstreeks 1900 de meest oostelijke straat ten noorden van de SPOORWEG vormde.

305. RAMSKAPELSE HEERWEG : 'den heerewech die loopt naer Ramscappelle' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 25vo; 'andt heinde vanden heerwech, dye van Heyst naer Ramscappelle loopt suut waert' (1635) Rek. Eie 1635-36, f° 15vo; 'den Ramscappelschen heerwegh' (1666) Rek. Eie 1666-67, f° 24vo.

Deze heerweg loopt van de KERK A zuidwaarts naar Ramscappelle.

306. RAMSKAPELSE KASSEIWEG : 'de kassyde van Ramscappelle' (1836) Gemeenteraad 1819-28; 'de Ramscappelsche kassyde' (1868) idem 1847-69; 'den staatssteenweg van Ramscappelle' (1877) idem 1869-84; 'den steenweg van Heyst naar Ramscappelle' (1880) APH, Rez. 1862-1907.

Omstreeks 1800 begon het waterschap, van Ramscappelle uit, de RAMSKAPELSE HEERWEG te plaveien. Vanaf dit tijdstip kwam ook de naam HEISTSE KASSEIWEG in voege.

307. RAMSKAPELSE STIE : 'de ramscappelsche

stye' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 29vo; 'de Ramscapelsche stie' (1576) RV 15958, f° 142ro; 'de Ramscapelsche stie' (1649) KF Heist 65; 'de Ramscapelsche stye' (1670) Omm. Heist, f° 44vo; 'is den parcheele (= B 494) daer de Ramscappelle stie wylent ten middel dwers door placht te loopen' (1754) KF Heist 94, f° 2vo; 'De Stie' (1849) BW.

Dit landwegje liep van de EVENDIJK zuidwaarts door het 30ste en 31ste Eie naar de KIIFADER, waar een voetbrug lag. De wegel passeerde verder ten westen van de hoeve Duivekeet en bereikte tenslotte de Speelmansweg te Ramscappelle. Het bedoelde brugje werd bij het graven van de IZABELLAVAART afgeschaft. Daarna verviel het deel van de weg in het 31ste Eie. In het 30ste Eie bleef de landweg bestaan onder de naam Stieslag. Het noordeinde werd in 1950 door de nieuwe spoorwegdijk afgesneden. Sedertdien heet het Leenstraat.

308. RAMSKAPELSE STRAAT A : 'de adere t' Eyst die loopt vande straete van Ramscappelle... de zelfste adere beghinnende vande Ramscappelle straete' (1617) Rek. Eie 1617-18, f° 7ro en 7vo; 'de strate die loopt van Heyst naer Ramscappelle' (1652) Rek. Eie 1652-53, f° 21vo.

Idem als RAMSKAPELSE HEERWEG.

309. RAMSKAPELSE STRAAT B : 'den heerwech die loopt naer Ramscappelle' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 26ro; 'Ramscapelsch stratien' (nota ± 1800) Mestdagh 492; 'weg van de Westkapellestraat naar Ramscappelle... Ramscappellestraat' (1849) BW.

Ook de SPEELMANWEG, die van de ZOMERDIJK westwaarts naar Ramscappelle loopt, werd enige tijd Ramskapelse Straat geheten.

310. REIGAARSVLIET : 'de waterynghe van Reyngaerdsvliete... de waterynghe van Reyghersvliet' (1404) RV 145, Rek. 1404-05, f° 52ro; 'in Reyngersvliete' (1404) idem, f° 184vo en 186ro; 'te Reinghersvliete' (1405) RV 146, Rek. 1405-06, f° 16vo.

Dit waterschap ontleende haar naam aan de Reigaarsvliet, d.i. de kreek waarin de sluizen uitmondten. Zie KZ, p. 405-406, met meer informatie over Reigaarsvliet. Deze watering beslaat

te Heist de volgende beginnen : het 9de, 13de en 14de geheel, en het 12de gedeeltelijk.

311. RESOLUTHOOFD : 'het hoofd dat nu nog door de visschers Résolut-hoofd genoemd wordt' (1909) J. Nollet, p. 43.

Dit is het stenen strandhoofd nr 51, ca. 200 m ten oosten van de Parkstraat. J. Nollet, p. 43, meldt dat in april 1887 de Noorse driemaster Resoluut op het genoemde hoofd verongelukt is.

312. RESPAGNEHOFSTEDEN : 'de hofstede compeerende jo^r Respaigne' (1735) Rek. Kerk Heist 1733-35, f° 70ro; 'Respagne' (1838) Kaart Drubbel; 'Espagne, ferme' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'Espagne, ferme' (1889) ANH, doos 6, Kaart.

C 125-128

Blijkens de ommeloper van Heist behoorde deze hoeve in 1670 aan Nikolaas de Respagne. De term Espagne is een verkeerde interpretatie. Thans bewoond door R. Dhondt.

313. RIETPUT : 'anden wael ofte rietich hoygars' (1624) Reg. Pastorie Heist, f° 23ro; 'de wal ofte rietpit... neder rietig hoygars, wylent een wal' (1670) Omm. Heist, f° 24ro; 'landt dat een busken is, ende riedtachtigh is' (1721) KF Heist 73, f° 24ro. B 312

Idem als de WAAL B; deze was met rietig hooggras begroeid.

314. RUGGE : 'capella de Rue' (1188) D. Haigneré, Chartes St. Bertin, I, 58.

In het woord rugge werd de g al vroeg verzwakt tot w. In het citaat heeft men zelfs die w niet geschreven. Zie hst. 6 par. 3, de afwisseling rugge/ruwe; KZ, p. 322 krage/krawe. De kapel op de Rugge, die in 1188 nog van de kerk van Lissewege afhing, kan nergens elders gestaan hebben dan op de hoogte, waar zich tot ca. 1880 het kerkje van KOUDEKERKE bevond. De Rugge stak bij de overstroming van 1944 ca. 1 m boven het hoogwater uit, en vertoonde toen een doorsnede van ongeveer 100 m.

315. SACXBILCK : 'Sax bilck' (nota ± 1700) Sanders 88, f° 126vo. A 93-96

Persoonsnaam + bilck. Een leengoed in de noordoosthoek van het 24ste Eie.

316. SAKRAMENTSDIJK : 'den dyck beghinnende ten oosthede vanden doorpe van Heyst, streckende oost totten dyck gheheeten Sacraments dyck' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 1vo; 'den Sacraments dyck beghinnende anden zomerwech... totte eerste cromme' (1575) Rek. 1575-76, f° 4ro; 'Sacraments dyck' (1597) NK 279, Rek. Tiende Heist, f° 12ro; 'het sacramentsdyckken' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'an Sacraments dyck in Heyst' (1683) BB, VI, f° 499ro.

Idem als PANNEDIJK. Langs die weg begaf de jaarlijkse sakramentsprocessie zich naar het PREEKSTUKJE.

317. SAKRAMENTSWEG : 'Sacraments Weg' (1838) Kaart Drubbel; 'den Pannendyk, alias Sacramentsweg' (1839) Drubbel, p. 35; 'Panne Dyk ofte Sacramentweg' (± 1845) Kaart Popp.

Idem als SAKRAMENTSDIJK.

318. SAS : 'het leggen des steenwegs naar het Sas' (1871) Gemeenteraad 1869-84; 'de kalsyde naar het sas' (1878) APH, Rez. 1862-1907; 'de kalsyde van Heyst dorp naar 't sas' (1888) idem; 't Sas ingelyfd by Heyst door de wet van 12 Augustus 1901' (1901) Gemeenteraad 1892-1905; 'tusschen Heyst en 't Sas' (1909) J. Nollet p. 15.

Nadat het LEOPOLDSAS en de sluizen van het SCHIPDONKKANAAL gebouwd waren, ontwikkelde zich daar stilaan een kleine badplaats. De Stafkaart van 1913 toont vier woningen op de oostzijde van het Leopoldkanaal, drie tussen de twee vaarten, en twee op de westzijde van het Schipdonkkanaal⁶⁷. Op het oosteinde van de wijk het Sas was er toen een 'Arrêt' van de spoorweg Blankenberge-Heist. Zie illustratie, nr 13.

319. SCHEIDINGADER : 'cours d'eau dit Scheiding Ader' (1883) Tabel Waterlopen.

Het oostelijk deel van de KIJFADER vormt de grens tussen Heist enerzijds, Westkapelle en Ramskapelle anderzijds.

320. SCHELLEWAERTS HEULBRUG : 'Schellewaerts heulbrugge' (nota ± 1650) RV 15958, Omm. Eie, 22ste bg.

De brug op de plaats van de vroegere BOUDIN MEITINS SLUIS werd genoemd naar een naburige bewoner.

te Heist de volgende beginnen : het 9de, 13de en 14de geheel, en het 12de gedeeltelijk.

311. RESOLUTHOOFD : 'het hoofd dat nu nog door de visschers Résolut-hoofd genoemd wordt' (1909) J. Nollet, p. 43.

Dit is het stenen strandhoofd nr 51, ca. 200 m ten oosten van de Parkstraat. J. Nollet, p. 43, meldt dat in april 1887 de Noorse driemaster Resoluut op het genoemde hoofd verongelukt is.

312. RESPAGNEHOFSTEDEN : 'de hofstede compeerende jo^e Respaingne' (1735) Rek. Kerk Heist 1733-35, f° 70ro; 'Respagne' (1838) Kaart Drubbel; 'Espagne, ferme' (± 1850) Kaart Prov. 969; 'Espagne, ferme' (1889) ANH, doos 6, Kaart.

C 125-128

Blijkens de ommeloper van Heist behoorde deze hoeve in 1670 aan Nikolaas de Respagne. De term Espagne is een verkeerde interpretatie. Thans bewoond door R. Dhondt.

313. RIETPUT : 'anden wael ofte rietich hoygars' (1624) Reg. Pastorie Heist, f° 23ro; 'de wal ofte rietpit... neder rietig hoygars, wylent een wal' (1670) Omm. Heist, f° 24ro; 'landt dat een busken is, ende riedtachtigh is' (1721) KF Heist 73, f° 24ro.

B 312

Idem als de WAAL B; deze was met rietig hoogras begroeid.

314. RUGGE : 'capella de Rue' (1188) D. Haigneré, Chartes St. Bertin, I, 58.

In het woord ruggen werd de g al vroeg verzwakt tot w. In het citaat heeft men zelfs die w niet geschreven. Zie hst. 6 par. 3, de afwisseling ruggen/ruwe; KZ, p. 322 krage/krawe. De kapel op de Ruggen, die in 1188 nog van de kerk van Lissewege afhing, kan nergens elders gestaan hebben dan op de hoogte, waar zich tot ca. 1880 het kerkje van KOUDEKERKE bevond. De Ruggen stak bij de overstroming van 1944 ca. 1 m boven het hoogwater uit, en vertoonde toen een doorsnede van ongeveer 100 m.

315. SACXBILK : 'Sax bilck' (nota ± 1700) Sanders 88, f° 126vo.

A 93-96

Persoonsnaam + bilk. Een leengoed in de noordoosthoek van het 24ste Eie.

316. SAKRAMENTSDIJK : 'den dyck beghinnende ten oosthede vanden doorpe van Heyst, streckende oost totten dyck gheheeten Sacraments dyck' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 1vo; 'den Sacraments dyck beghinnende anden zomerwech... totte eerste cromme' (1575) Rek. 1575-76, f° 4ro; 'Sacraments dyck' (1597) NK 279, Rek. Tiende Heist, f° 12ro; 'het sacramentsdyckken' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'an Sacraments dyck in Heyst' (1683) BB, VI, f° 499ro.

Idem als PANNEDIJK. Langs die weg begaf de jaarlijkse sacramentsprocessie zich naar het PREEKSTUKJE.

317. SAKRAMENTSWEG : 'Sacraments Weg' (1838) Kaart Drubbel; 'den Pannendyk, alias Sacramentsweg' (1839) Drubbel, p. 35; 'Panne Dyk ofte Sacramentweg' (± 1845) Kaart Popp.

Idem als SAKRAMENTSDIJK.

318. SAS : 'het leggen des steenwegs naar het Sas' (1871) Gemeenteraad 1869-84; 'de kalsyde naar het sas' (1878) APH, Rez. 1862-1907; 'de kalsyde van Heyst dorp naar 't sas' (1888) idem; 't Sas ingelyfd by Heyst door de wet van 12 Augustus 1901' (1901) Gemeenteraad 1892-1905; 'tusschen Heyst en 't Sas' (1909) J. Nollet p. 15.

Nadat het LEOPOLDSAS en de sluisen van het SCHIPDONKKANAAL gebouwd waren, ontwikkelde zich daar stilaan een kleine badplaats. De Stafkaart van 1913 toont vier woningen op de oostzijde van het Leopoldkanaal, drie tussen de twee vaarten, en twee op de westzijde van het Schipdonkkanaal⁶⁷. Op het oosteinde van de wijk het Sas was er toen een 'Arrêt' van de spoorweg Blankenberge-Heist. Zie illustratie, nr 13.

319. SCHEIDINGADER : 'cours d'eau dit Scheiding Ader' (1883) Tabel Waterlopen.

Het oostelijk deel van de KIJFADER vormt de grens tussen Heist enerzijds, Westkapelle en Ramskapelle anderzijds.

320. SCHELLEWAERTS HEULBRUG : 'Schellewaerts heulbrugge' (nota ± 1650) RV 15958, Omm. Eie, 22ste bg.

De brug op de plaats van de vroegere BOUDIN MEITINS SLUIS werd genoemd naar een naburige bewoner.

321. SCHILDEKEN : 't scildekin' (1447) SJH A 8, Omm. Reig, f° 550vo; 'heet dit parcheel t scildekin' (1546) KOO, Magdalene, nr 21, Renten, f° 29vo; 'heet schildeken' (1567) RV 15981, f° 120vo; 'heet het schildeken' (1670) Omm. Heist, f° 92vo.
C 55 b

Een langwerpig, schildvormig perceeltje in het 13de Reig.

322. SCHIPDONKKANAAL : 'vaart van Schipdonck' (1899) Gemeenteraad 1892-1905.

Het AFLEIDINGSKANAAL wordt genoemd naar het gehucht Schipdonk, tussen Merendree en Zomergem, waar het onder de vaart Brugge-Gent passeert⁶⁸. Het kanaal ligt te Heist op de westzijde van het LEOPOLDKANAAL.

323. SCHIPVAART : 'den wech (= Kerklandweg) soomen ryt uutten dorpe naer de schipvaert' (1576) Sanders 88, f° 135vo; ende wech soo men rydt uuytten dorpe naer de schipvaert' (1670) Omm. Heist, f° 15ro.

Idem als HEISTSE VAART, d.i. de weg waarop de schuiten naar het binnenland voeren.

324. SCHOLINGS LEEN : 'leen dat men heet Scoelins leen' (1451) ABB, A 189, Rente St.-Doonaas, f° 103ro; 'schoerincx leen' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 50ro; 'ghenaempt scoerync leen' (1576) RV 15961, 32ste bg; 'leen ghenaempt schoorincx leen' (1670) Omm. Heist, f° 61ro. A 294-97

Persoonsnaam + leen. Een achterleen van het HOF VAN KOUDEKERKE, in het 32ste Eie.

325. SCHOOL : 'Mateus Oste, coster van Heyst... een slot van syn huus ende schole' (1636) Rek. Kerk Heist 1635-37, f° 35vo; 'een caemer om schoele in te houden' (1650) Rek. Par. Heist 1650-51; 'refectie vande schole' (1664) idem 1664-1665; 'nieuw stroydack opde schole competerende dese prochie ten dienste vande jonckheit' (1675) idem 1675-76; 'matserie reparatie ande schole' (1682) idem 1682-83; 'aen de schole deser prochie' (1703) idem 1703-04; 'het stroy dack vande schoole' (1706) idem 1706-07; 'de schole deser prochie' (1720) idem 1720-21; 'een schryftafel voor de school' (1828) Gemeenteraad 1819-28.

In de meeste parochies onderrichtte, tot halverwege de 19de eeuw, de koster de plaatselijke

jeugd. Hierboven wordt de school, waar de koster les gaf, in de 17de en 18de eeuw de parochieschool genoemd, omdat het parochiebestuur het leslokaal hielp onderhouden. Dit lokaal vormde een deel van de KOSTERIE.

326. SCHULDHOF : 'den wyk genaamd Het Schuldhof' (1887) Gemeenteraad 1885-92.

Dit is een vervorming van het woord schuttershof. Het betrof hier het vergeten SCHUTTERS HOF B. Daar ontwikkelde de bebouwing zich, in het midden van de 19de eeuw, op een ordeloze manier. Om die reden besloot het gemeentebestuur in 1885 het Schuldhof te ontegenen en te verkavelen. Vervolgens trok men daar de BROUWERSSTRAAT, de DWARSSTRAAT en de GARNAALSTRAAT.

327. SCHULDHOFSTRAAT : 'Schuldhofstraat... Garnaalstraat' (1885) Gemeenteraad 1885-92.

De eerste straat die door het SCHULDHOF getrokken werd.

328. SCHUTTERS HOF A : 'oost vanden scotters-hove... metten oosthende an Anthuenis f. Cornelis Hughemans land, t welcke nu es t scottershof' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 19ro en 92vo; 'de Lievin van der schuere, a cause que ses deux chevres ont courrus en la court de st Sebastien a Heyst' (1561) RH 13722, RBR 1561-62, f° 5ro; 'tot an tschotters hof van Heist' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 24vo; 't schotters hof van Heyst' (1576) Sanders 88, f° 129ro; 'bilck, oude schotterie' (1655) KF Ramskapelle, nr 8, Omm. Kerk, f° 75ro; 't oude schottershof van Heyst' (1670) Omm. Heist, f° 11ro. B 127 west

Het eerste schuttersplein bevond zich even ten zuiden van het NOORDDORP. In hst. 1, par. 11, vermelden we Kornelis Hughemans, die tot 1503 als stuurman bekend staat. Het ziet er dus naar uit dat zijn zoon Anthonis het bewuste perceel in het begin van de 16de eeuw in bruikleen gegeven heeft. Wellicht werd tegelijk de schuttersgilde gesticht. De activiteiten van de Heistse schutters zijn, tengevolge van de troebelen, omstreeks 1575 gestaakt.

329. SCHUTTERS HOF B : 'een viercante bloote platse' (1576) Sanders 88, f° 140vo; 'nu de ghilde

van sinte Sebastiaen in Heyst, by donnatie van vidua Jan Heine' (nota 1616) idem, f° 140vo; 'a° 16, het schottershof, ende es prochie van Heyst, per donatie' (nota 1616) Jonckheere 1248, Omm. Eie, f° 140vo; 't schottershof van Heyst, by donatie van Jan Heyne' (1670) Omm. Heist, f° 18vo; 'het schotters hof' (1755) KF Heist 68, f° 28ro; 'De Schotterie Heyst' (nota 1770) Aanw. 6273, Omm. Eie, 27ste bg; 'het nieuw schotters hof van Heyst' (1801) Omm. Heist, 27ste Eie. B 194

De weduwe van Jan Heine heeft dit onbebouwd perceel in het OOSTDORP geschonken aan de parochie, om daar een plein voor de nieuw opgerichte St.-Sebastiaansgilde te vestigen. Dit schuttershof is in het begin van de 19de eeuw overstoven.

330. SINT-ANNA : 'herberge genaemt Ste Anna' (nota ± 1700) Gilliodts 7, Omm. Eie, Kaart 25ste bg; 'St. Anna, in het dorp, straete loopende naer den duyn' (1770) RV 582, f° 15ro.

Een jongere naam voor de herberg PAPENHOL, die men misschien bij de St.-Anna-kapelanie gezocht heeft.

331. SINT-ANTONIUSSTRAAT : 'de St. Antoniusstraat' (1897) Gemeenteraad 1892-1905; 'Rue St. Antoine' (1899) Kaart Prov. 1282.

Burgemeester L. Desutter liet ca. 1890 een straat leggen door zijn eigendom, ongeveer waar de GEMEENTEWEGEL gelopen had. De straat werd naar de patroonheilige van de nabije KERK B genoemd.

332. SINT-JOZEFSTRAAT : 'Sint Joseph straat, rue St Joseph' (1897) Gemeenteraad 1892-1905; 'Rue St. Joseph' (1899) Kaart Prov. 1282.

In 1897 trok L. Desutter deze straat om de SINT-ANTONIUSSTRAAT met het KERKPLEIN te verbinden.

333. SLACHTHUIS : 'een slachthuis te bouwen' (1888) Gemeenteraad 1885-92.

Leopold Baervoets heeft het perceel B 343, op de oostzijde van de DORPMOLEN, aan de gemeente afgestaan. Daar werd in 1889 het Slachthuis gebouwd. Langs de oostzijde van dit gebouw rees een rij huizen op, die men de Slachthuisstraat noemde. Het Slachthuis en de straat zijn

in 1950 geweken voor de huidige Bondgenotenlaan.

334. SLOPKEN A : 'mette oostzyde int halfve straetkin ofte slopkin' (1576) Sanders 88, f° 131ro; 'int halfve straetkin ofte stopkin' (1670) Omm. Heist, f° 13ro; 'wilent het straetken genaemt het sloupken' (1721) KF Heist 73, f° 7ro.

Dit steegje liep van de ZUIDSTRAAT, door het midden- en het noordblok, naar de ZEEDIJK B waar de MOLEN A stond.

335. SLOPKEN B : 'mette westsyde int halfve stratkin ofte slopkin' (1576) Sanders 88, f° 132ro; 'in het halve straetkin ofte sloupkin' (1670) Omm. Heist, f° 13ro.

Een steegje dat door het middenblok naar de KERKWEDEL B liep.

336. SLUISHUIS : 'vanden ceinse vanden lande daer t nieuwe sluushuus up staet' (1363) Rek. Eie 1363-64; 'van boosten Heys toten sluus huse... westwaerd vanden sluushuse' (1378) Rek. Eie 1378-1379; 'int sluushuus' (1442) Rek. Eie 1442-43, f° 10vo; 'zuudwest vanden sluushuse' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 17vo; 'ten sluushuse' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 2vo; 'aende westheede, het houde sluis huys over' (1721) KF Heist 73, f° 13vo; 'de oude waterynghe platse' (1737) Rek. Eie 1737-1738, f° 9vo; 'aende eede, het vervallen sluis huys over' (1755) KF Heist 68, f° 84ro.

Het sluishuis stond aan de westzijde van de EIESLUIJ, even ten noorden van de WEST-EDE. In dit gebouw werd het hout opgeslagen, en werkten de timmerlieden voor het waterschap. Het werkhuis werd waarschijnlijk samen met het sluisgebouw in 1657 afgebroken. Het terrein waar het sluishuis en de sluis gestaan hadden, geraakte met aarde overdekt, toen in 1911 de GRAAFJANSDIJK achterwaarts verbreed werd. Idem als AMBACHTSHUIS.

337. SLUISVLIET : 'een nieuwe sluusvliet begonnende vande Bomheyssche sluuse' (1656) Rek. Eie 1655-56, f° 26ro; 'delfven vanden nieuwen sluusvliedt ten voorgaenden jaere 1600 zessenvichtich' (1657) Rek. Eie 1657-58, f° 1vo; 'a° 1657 verdolven inde sluusvliet' (nota ± 1660) RV 15981, Omm. Reig, f° 132ro; 'de nieuwe sluusvliedt... de

selve groote vaert' (1662) Rek. Eie 1662-63, f° 35ro; 'de groote sluysvliet' (1670) Rek. Eie 1670-71, f° 24ro; 'de visscherye van het sluysvliet' (1690) Rek. Eie 1690-91, f° 1vo; 'den sluysvliet van Heist tot Uytkercke' (1692) Rek. Eie 1691-92, f° 26ro; 'den nieuwen sluysvliet van Eyensluys' (1753) Rek. Eie 1753-54, f° 4ro.

De watering EIESLUIJ heeft in 1656-57 een hoofdwaterringang gegraven naar haar nieuw uitwateringspunt, d.i. de Izabellasluis. Idem als IZABELLAVAART.

338. SMISSE A: 'den smid te Heys, van naglen an de sluus ghewrocht... van yser' (1357) Rek. Eie 1357-58; 'Ghyselin, den smet te Heys' (1397) Rek. Eie 1397-98; 'Olivier Verstraete, smit te Heist... Joos Davidt, smit te Heist' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 14vo en 15vo; 'tlandt daer de brauwerie, de smisse ende ander huusen op staen... ende heet het hooge leen' (1576) Sanders 88, f° 130ro; 'daer de brauwerie op stont ende smisse... ende heet hooghe leen' (1670) Omm. Heist, f° 12ro.

De oudst bekende smisse van Heist stond op het HOGE LEEN. Is samen met de BROUWERIJ A en het NOORDDORP tenondergegaan.

339. SMISSE B: 'thuis metter erfve dat jegenwoordich een smisse is' (1670) Omm. Heist, f° 15vo; 'huys daer de smisse staet, Jan Staut 95... huys ende smisse' (nota 1695) RV 15962, Omm. Eie, 26ste bg; 'smisse' (nota ± 1700) Sanders 88, f° 136ro.

Na de verwoesting van Heist ontmoeten we in 1650 voor het eerst weer een smid te Heist, nl. Simon van Aelst. Zijn smisse was, halverwege het 26ste Eie, op de plaats van het vroegere ENGELS SCHILD gevestigd. Volgens de rekening van de kerk van Knokke uit 1644-45 werkte S. van Aelst eerst te Knokke⁶⁹. Hij heeft zijn smisse daar korte tijd later opgegeven. B 171-74

340. SMISSE C: 'een smisse' (nota 1727) Aanw. 3650, Omm. Eie, 26ste bg.

Smid Willem Breynaert verplaatste ca. 1725 zijn bedrijf naar de noordoosthoek van het 26ste Eie. De genoemde heeft dus niet te Knokke gewerkt.

341. SMISSE D: 'Bernardus Renier, smisse' (1801) Omm. Heist, 25ste Eie. B 54-56

Op het einde van de 18de eeuw ging smid Bernard Renier zich op de zuidzijde van de WAGENMAKERIJ B in het middenblok vestigen.

342. SPEELMAN: 'de 4 voorgaande (= percelen), 3 stringen genaemt den speelman' (nota ± 1700) Omm. Heist, f° 35ro; 'stryngen genaemt den speelman' (1801) Omm. Heist, 30ste Eie. C 437-440

Een stuk land in de zuidoosthoek van het 30ste Eie. Werd het genoemd naar een persoon? Of is het omgekeerde gebeurd, nl. dat SPEELMANWEG en Speelman hun naam ontleenden aan de SPEELMANHEULE?

343. SPEELMANHEULE: 'den weg naar de Speelmansheule' (1839) Drubbel, p. 36.

De brug over de KIJFADER, in de SPEELMANWEG.

344. SPEELMANWEG: 'op Heyst in den speelmans weg' (1840) Rek. Eie 1840-41, f° 19ro.

Deze weg loopt van de SPEELMAN naar Ramskapelle. Idem als RAMSKAPELSE STRAAT B.

345. SPETEWINTERS HEULE: 'den heerwech die loopt van Spetewinters huelbrugge naer Ramscappelle' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 103ro; 'naer spetewyntershuelbrugge' (1567) Arch. Ter Doest, nr 111, Renten, f° 160ro; 'Spletelynckx heulbrugge' (1765) Kaarten-Plannen 831; 'de spietelynckx heule' (1796) Rek. 1796-97, f° 20ro; 'den weg naer Sprietelinks-heule' (1839) Drubbel, p. 36.

De heule over de KIJFADER, in de WATERSTRAAT. Genoemd naar een vroeger bewoner van de hoeve, die even ten zuiden van de genoemde brug staat.

346. SPIJKERBOORSTUK: 'ghenaempt t spyckelboord stick' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 27ro; 'de kercke van Heyst landt, dat men heet t spyckelboort' (1670) Omm. Heist, f° 39vo; 'ghenaempt het spyckelboort' (1755) KF Heist 68, f° 39vo.

B 386 oost

Een perceel in het 30ste Eie, dat langs de oost-

zijde ongeveer de vorm van een spijkerboor had.

347. SPLEETHOEK : 'splete van den noordt paradys houck, liggende inde prochie van Heyst' (1601) NK 298, Omm. Tiende Heist; 'den spletehouck' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'den splete houck' (1683) ABB, H 82, Verp. Tiende Heist; 'den splete houck' (1701) Rek. Par. Heist 1701-02; 'Splete houck in Heyst' (1774) Sanders 488, Verp. Tiende Heist.

Het zuidelijk deel van de NOORDPARADIJS-HOEK, nl. het 8ste en 9de Reig, werd vóór 1600 afgespleten. Zie de Spleethoek in KZ, p. 414.

348. SPLIJTADER : '(delven) 119 roeden watergancx opde prochie van Heyst, beghinnende ande spletadere, ende van daer oost ende suutoostwaert streckende tot inde vaert van die van Eyensluys' (1683) RAB, Wateringen 44, Rek. Reig 1683-84, f° 30vo.

Volgens de bovenstaande beschrijving gaat het om de KNOKSE ADER, die zich even ten oosten van de parochiegrens in twee takken split, en verder zuidoostwaarts de IZABELLAVAART bereikt.

349. SPOORWEG : 'den yzeren weg van Blankenberghe op Heyst' (1868) Gemeenteraad 1847-69; 'tot bekomen der verlegging der spoorwegbaan buiten het dorp' (1878) idem 1869-84; 'een halte te bekomen van den staatsyzerenweg aan de barrier gelegen rechtover de Kursaal' (1882) idem.

De maatschappij die de spoorweg Brugge-Blankenberge aangelegd had ⁷⁰, trok in 1868 de sporen door tot Heist. In 1878 nam de Staat de lijn Brugge-Heist over (hst. 4, par. 16). Uit het laatstgenoemde jaar dateert de eerste poging om de spoorweg zuidwaarts te verplaatsen. De herhaalde verzoeken om het bedoelde plan te verwezenlijken, werden eerst in 1950 met succes bekroond.

350. STADHUIS : 'het Stadhuis... een huis op den hoek der Kursaal en Pannestraat' (1897) Gemeenteraad 1892-1905.

De badstad Heist kocht het huis op de bedoelde hoek, waar voordien de herberg DRIE ZWANEN gevestigd was. Het Stadhuis werd in 1897 ingehuldigd. Zie hst. 4, par. 21.

351. STATION A : 'Cour des voyageurs... Chemin d'accès à la station' (1868) Kaart Prov.; 'van het gasthof La Paix naar het oud statiegebouw' (1902) Gemeenteraad 1892-1905.

Het eerste station van Heist werd gebouwd op het oosteinde van de GROTE PANNE. Het stond te ver van de eigenlijke badstad, nl. 300 m ten oosten van de KURSAALSTRAAT.

352. STATION B : 'het ontworpen nieuw statie gebouw' (1884) Gemeenteraad 1869-84; 'al den zuidkant der statie van de ijzerenweg' (1887) idem; 'Bureau des recettes' (1887) Bl. Wat. port. 12, nr 845.

Reeds in 1885 bouwde men, even ten oosten van de KURSAALSTRAAT, het tweede station van Heist⁷¹. Het werd in 1951 afgebroken, nadat het huidige station in gebruik genomen was.

353. STATIONPLEIN : 'de openbare plaats voor het ontworpen nieuw statie gebouw' (1884) Gemeenteraad 1869-84; 'Place Olin... Statie Plaats' (1885) 1885-92; 'Statieplaats' (1893) idem 1892-1905; 'Place de la Station' (1899) Kaart Prov. 1282.

Het plein aan de noordzijde van het STATION B. Nu het zuidelijk deel van het Heldenplein.

354. STATIONSTRAAT : 'Chemin d'accès à la station' (1868) Kaart Prov.; 'Rue de la Station' (1899) Kaart Prov. 1282.

De straat die langs de noordzijde van de SPOORWEG van de KURSAALSTRAAT naar het STATION A liep.

355. STEENSTRAAT : (1893) Gemeenteraad 1892-1905; 'Rue des Pierres' (1899) Kaart Prov. 1282.

Dit is de derde straat in de verkaveling ten oosten van het OOSTDORP.

356. STEENSTUK : 'beede voorgaende, het steenstuck' (nota ± 1700) Omm. Heist, f° 55ro; 'het steenstik is groot 1-2-75' (± 1850) Dagboek Familie Desmidt.

Een perceel in het 31ste Eie, waarin wat steenslag van een verdwenen hoeveke steekt.

357. STENEN KRUIS : 'byden steenen cruuse'

(1525) Reg. Kerk Heist, f° 25ro; 'metten zuudthende anden zomerwech jehghens over het stenen cruuse' (1624) Reg. Pastorie Heist, f° 19ro; 'west van der steenen cruuse' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 26ro.

Dit kruis stond op de oostzijde van de ZOMERDIJK, tegenover de RAMSKAPELLESTRAAT B. We verwijzen nog even naar het KRUIS op de EVENDIJK ten westen van Heist. De oorsprong van beide kruisen is ons onbekend.

358. STENENKRUISKOUTER: 'wetten westhende anden zomerwech jehghens t steenen cruuscoultre' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 83ro.

Een stuk bewerkte grond werd in de Gallo-Romeinse periode cultura of ager geheten. De Franken hebben die twee termen hier aangetroffen, en omgevormd tot akker en kouter. Tientallen koutertoponiemen zijn in Midden- en Zuid-Vlaanderen bewaard gebleven. Indien dergelijke plaatsnamen toen ook in de kustvlakte bestonden, dan werden deze ca. 300 door de opkomende Duinkerke II weggeveegd.

Dr. M. Gysseling bespreekt de stellingen van J. Lindemans en H. Draye aangaande de oorspronkelijke betekenis van de term kouter. Vervolgens wijst schrijver erop dat de kouternamen veel minder voorkomen in de strook langs de poldervlakte. Tenslotte schrijft hij 'in het Poldergebied zelf zijn Kouter-toponiemen volledig onbekend, wat er op wijst dat reeds ten tijde van het begin van de inpoldering (8e eeuw) het woord niet meer productief was'⁷².

Toch vonden we, dank zij middeleeuwse topografische bronnen, drie kouters in de polder, die ca. 1070 door de Evendijk gewonnen werden, d.w.z. in het zogenoemde Middelland. De Stenenkruiskouter besloeg de noordhoek van het 29ste Eie. Het bedoelde stuk grond werd genoemd naar het nabije STENEN KRUIS.

Even binnen de Evendijk, in het 47ste Eie, 3 km ten noord-oosten van Lissewege, lag 't couterlant', sectie A, nrs 356 en 373 van de primitieve kadastrerkaart van Lissewege. Het perceel bevond zich in de wijk Zandschere, midden een omgeving met vroege bewoning⁷³. Dit landschap werd onder een dikke laag aarde bedolven, toen men in het begin van de 20ste eeuw de dokken van het Boudewijnkanaal uitgroef⁷⁴.

De derde kouter ligt 2,5 km ten noordnoordwesten van Lissewege, 200 m binnen de Evendijk, langs de Lange Smalle Watergang. We ontmoeten de Kouter verscheidene keren in de rekeningen van Eiesluis uit de 14de eeuw: 1357-58, in mei 1357 leverde Wouter van Zomergem hout 'ter coutre, ter huelebrugghen'; 1359-60, Hendrik de Bard mat land 'ter koutre'; 1368-69, er werd timmerhout gevoerd van het Sluishuis 'toter coutermole'; 1374-75, 'als de cuere beclaghet was ten couter muelne ende daer 2 grote ghescoten was' ca. 15 augustus 1374, hebben de sluismeesters 'vertaert te Ioos van Wylsberghe...'; 1375-76, in de zomer 1375 werd 'ghewrocht an d uelebrugghen ter coutere'; 1378-79, voorjaar 1379, 'de brugghen ten coutre in ghevallen'; 1389-90, zomer 1389, 'de brugghen gheherdt ter coutermuelne'; 1396-97, hout voeren van het Sluishuis 'ter couterbrugghen'.

Laten we de geciteerde toponiemen nader lokaliseren. De Kouterbrug ligt in de Doornhaagstraat te Uitkerke, over de Lange Smalle Watergang, die de grens tussen Uitkerke en Lissewege vormt. De genoemde waterloop heette daar in de 15de eeuw 'den waterganghe, qui vocatur couterwaterghanc' (1455)⁷⁵. De Flou, VIII, 572, kent de Koutermolen uit Cart. Chartreuzen, f° 291ro: 'in Lisseweghe by Coutermuelne' (± 1420). Deze stond bij de zuidoosthoek van de Kouterbrug, in het 52ste Eie, 500 m ten noorden van het leengoed Wilsberge (= Wulfsberge). Op de bedoelde hoek lag in de 16de eeuw 'de coutremuelewal... daer coutremuelen plach te staen'⁷⁶. De Kouterbrug werd later de Schaapbraakheule genoemd, naar de hoeve Schaapbrake die zich 200 m ten oosten van de brug bevindt.

359. STOFFELS GEMET: '290 Ro, Stoffels gemet' (nota ± 1700) Omm. Heist, f° 44vo.

B 406-407

Persoonsnaam + gemet. Een perceel in het 30ste Eie.

360. STORTING: 'de westdarynckmoer ende de stortynghen' (1576) RV 15958, 35ste bg.

De WESTDARINGMOER diende ook als stortplaats.

361. STRAND: 'op het stranghen byden duunen' (1633) Rek. Eie 1633-34, f° 18vo en 19ro; 'op het

stranghe buiten den duune' (1634) Rek. Eie 1634-35, f° 6ro, 8vo, 25ro en 26ro; 'het strant ofte vloemart' (1636) Rek. Eie 1636-37, f° 16vo; 'het synckrys op het stranghe' (1640) Rek. Eie 1640-41, f° 21ro; 'op het stranghe voor de crebbynghe vande sluus' (1650) Rek. Eie 1650-51, f° 16ro; 'het stranghe' (1654) Rek. Eie 1654-55, f° 26vo; 'het stranghe' (1660) Rek. Eie 1660-61, f° 33ro; 'het zeestrand' (1868) Gemeenteraad 1847-49; 'Estran' (1843) Kaart Prov. 480.

J. De Vries vermeldt het oudengelse 'strond' en het middelnederlandse 'strant', die betekenen oever, en het oudnoorse 'strönd', d.i. rand⁷⁷. We zien echter dat de zeeoever VLOEDMARK genoemd wordt in de rekeningen van het Brugse Vrije, van de stad Brugge, van de Baljuw en van EIESLUIS, uit de periode vóór 1600. Daarnaast kan het woord strand wel voorkomen in andere topografische bronnen uit de bedoelde periode, die wijzelf niet onderzocht hebben; we bedoelen rekeningen van andere waterschappen en van kuststeden. Hoe dan ook, de rekening van Eiesluis beginnen eerst in de 17de eeuw, de term strand te gebruiken.

362. STREIT: 'boostalf enen sticke lands, heet die streyt' (1342) Charter, blauw nr 7057; 'heet de steit' (1525) Ligger Kerk Heist, f° 10ro.

C 105-107

Een perceel in het 13de Reig, met een onverklaarbare naam.

363. TEN VOORDE: 't welk men heet ten voorde... ende leicht bider huelbrughe oost over den wech' (14de eeuw) ASB 138/40, Renten Eekhout, f° 18vo.

Een voorde is een doorwaadbare plaats. Deze kon na de indijking door middel van een brugje verbeterd worden. Vgl. Stapelvoorde en Eevoorde te Dudzele, Logevoorde te Uitkerke. Het aangehaalde perceel was 1 G groot, en wordt in het bedoelde dokument gesitueerd bij het kruispunt van een weg en van een waterloop. We kunnen echter niet uitmaken om welke brug het gaat.

364. TIENDEHOF: 'de Abdt van sinte Bertens... cum zuudtzide ande kerckmuur... es thiende hof in Heyst... streckte met een wech, ghenampt de thiendewech ten noordoosthouck oostwaert tot

anden evendyck' (1576) Sanders 88, f° 193ro; 'syne eerweerdicheyt den Bisschop van Brugge... is thiendehof in Heyst, ende strect met eenen wech ghenampt den thiendewech ten noordoosthoucke oostwaert tot anden Evendyck' (1670) Omm. Heist, f° 48vo. B 352-55

De St.-Bertinusabdij van St.-Omaars bezat een perceel langs de noordzijde van het KERKHOF, waar ze ca. 1245 een schuur bouwde, om daar haar tiendenooft op te bergen. Zie TIENDESCHUUR. Op het Tiendehof staat nu de Brandweerkazerne van Heist.

365. TIENDEMAAT: 'landt dat men heet de thiende maet' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 32ro.

B 348

Een weide langs de zuidzijde van de TIENDEWEG.

366. TIENDESCHUUR: 'stro ghenomen ter tiende scuere te Heys' (1357) Rek. Eie 1357-58; 'decima de Heys... de tiende van Heys' (1363) Rek. Eie 1363-64; 'die tiende van Heys' (1366) Rek. Eie 1366-67; 'die tiende van Heys' (1372) Rek. Eie 1372-73; 'uter tiende van Heys' (1396) Rek. Eie 1396-97; 'de tiende van Heys' (1398) Rek. Eie 1398-99, f° 22ro; 'omme de tienden van Coudekerke ende Cnocken te gaderne, te menene ende te bringhene toter tiende scuere... de tiende te bringhene ter groter scuere' (1411) F. D'Hoop, Cart. St. Bertin, p. 213; 'de tiende van Heys' (1442) Rek. Eie 1442-43, f° 9ro; 'mynheere van Sinte Baertins lant, daer de tiende schuere op plach te staene... voor by de thiende schuere' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 32ro.

Blijkens de citaten uit de rekeningen van EIESLUIS borgen de monniken van St.-Bertinsabdij een groot aantal schoven in de schuur, die ze op het TIENDEHOF bouwden (hst. 1, par. 6 en 7). In de 15de eeuw kwam de gewoonte op om het tienderecht te verpachten. Tengevolge daarvan geraakte de tiendeschuur buiten gebruik.

367. TIENDEWEG: 'den tiende wech' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 32ro; 'den thiendewegh' (1576) RV 15958, f° 142ro; 'den thiendewech' (1670) Omm. Heist, f° 48vo; 'de thiendewegh' (1721) KF Heist 70; 'den thiende wegh competierende synne eerweerdigheyt den bisschop van Brugge...

de thiende wegh' (1755) KF Heist 68, f° 47ro en 94vo; 'den thiende wegh' (1801) Bl. Wat. port. 12, nr 831.

De weg waarlangs men van het oosten uit de TIENDESCHUUR kon bereiken (hst. 1, par. 2). De Tiendeweg liep op de noordzijde van de TIENDEMAAT.

368. UILENNEST: 'genaemt t heulenes' (nota ± 1700) Omm. Heist, f° 51ro; 'het heulenes' (1755) KF Heist 68, f° 59ro. 374-75; 461

Een perceel in het 30ste Eie, waar allicht een boom met een uilennest stond.

369. VANDERSTICHELENSTRAAT: 'den weg, genaemd Vanderstichelen Straat, van staatswege geopend' (1867) APH, Rez. 1862-1907; 'de Vanderstichelenstraat, welke door het Gouvernement is geopend' (1867) Gemeenteraad 1847-69.

Deze dwarsweg in de duinen werd in 1867 door de Domeinen geopend tussen de BREIDELSTRAAT en de POMPESTRAAT, die beide reeds een tweetal jaren tot aan de zeeoever doorgetrokken waren. We weten niet naar welke persoon de straat genoemd werd.

370. VARDENAARSPOLDER: 'in vardenaers polre' (1296) SJH, Keure 242; zie verder KZ, p. 416, en De Flou.

De polder ten oosten van de PANNEPOLDER en van de ZOMERDIJK werd genoemd naar een zekere Vardenaart (hst. 1, par. 2).

371. VELDEGOED: 'leengoed gheheten tgoed ten velde' (1435) BB, Leenregister, f° 77vo; 'hiet wylen t ghoed ten velde' (1468) BB, I, f° 116vo; 'een leen... gheheeten t hof te Veldegoede' (1501) BB, II, f° 105vo; 'le fief de Veldegoede' (1534) RH 13714, RBB, mei-sept. 1534, f° 10ro; 'hofstede genaempt Veldegaeude' (1576) RV 15958, f° 156ro; 'ter hofstede ghe-naemt Velde goede' (1670) Omm. Heist, f° 27vo; 'thof ende heerschip ghe-naempt Veldegoede' (1683) BB, VI, f° 490ro; 'de hofstede te veldegoede' (1693) Charter, blauw nr 1832; 'Veld Goed Ferme' (± 1850) Kaart Prov. 969.

De term 'velt' beduidde in de Zandstreek onontgonnen grond begroeid met gras en struiken. Bekend zijn het Maldegems Veld, het Beverhouts-

veld, het Bulskampveld, en andere. Dergelijk veld hebben we in de polders nog niet aangetroffen. Het bedoeld leengoed was in het 28ste Eie gevestigd. Uit geen enkel topografisch dokument blijkt dat de omgeving ervan 'velt' geheten werd. Het eerste lid zal een fantaziernaam zijn. De hoevegebouwen zijn ca. 150 jaar verdwenen. Een rechthoekige walgracht met een breedte van 8 tot 10 m is overgebleven. Het perceel binnen de gracht meet ca. 30 m bij ca. 45 m.

372. VERBRANDE PRIESTRAGE: 'de prochiepape van Heyst... een stick met een verbarrende priestraige ten zuutwesthouck hier up staende iehgens de kercke muer' (1576) Sanders 88, f° 193ro; 'brake vant oude huys vanden heere pastor' (1640) Rek. Kerk Heist, f° 3ro; 'de verbrande priestraige' (1670) Omm. Heist, f° 48vo. B 351

De derde pastorie van Heist stond langs de oostzijde van het KERKHOF. Dit huis werd in 1575 door Watergeuzen uit Vlissinge in brand gestoken.

373. VETTE BILK: 'inden vettenbilck' (nota 1639) Sanders 9, f° 257vo. A 237-38

Weide in het 35ste Eie, bestemd voor mestvee.

374. VIERBOTE: 'te Heys bewesten der vierboten' (1363) Rek. Eie 1363-64; 'de vuurbaken van Heys, de by der molen stat' (± 1500 ?) Koppman, Seebuch, zie KZ, p. 53; 'de vierboote staende opde duynen tot Heyst' (1642) Rek. Kerk Heist 1641-43, f° 26ro; 'steen vande vierboote tot Heyst... een deel vande selve vierboote' (1645) Rek. Kerk Heist 1643-48, f° 33ro en 53vo.

Op zijn kaart in 1571 plaatst Pourbus de roken- de vuurbaken van Heist, in de duinen even ten noordwesten van de MOLEN A; aan beide zijden van de toren liggen visschuiten op het strand. Heel waarschijnlijk stond de vuurtoren op een ouder stuk zeedijk dat ca. 1400 overstoven geraakte. De Vierbote van Heist vormde een achterleen van de Heer van Dudzele (hst. 6, par. 3). De vuurbaken wees de weg voor de handelschepen die de monding van het Zwin zochten, en voor de huiswaarts kerende Heistse vissers. Volgens hst. 3, par. 6, is de middeleeuwse vuurtoren van Heist een omvangrijk gebouw geweest. We vernemen echter geen enkele detail over de

bouwtrant. Het gebouw is samen met het NOORDDORP verwoest. Het werd in de periode 1640-50 helemaal afgebroken.

Wat betekent het tweede lid van het woord vierbote? Larousse verklaart: bouter, van het germaanse botan, betekent mettre, placer. We ontmoeten dit ww. in het volgend geval. Op 12 juni 1407 werd een schip vóór Blankenberge door Engelsen aangevallen. Dezen plunderden het vaartuig en 'y bouterent le feu'⁷⁸. Verwijs-Verdam: 'vuur boten' betekent vuur ontsteken.

375. VIERBOTEDUINEN: 'den duyn genaemt de viergebooten, jehens de prochie van Heyst' (1780) Bundel Vrije 5267; 'in de viergebode rechtover Heyst' (1793) idem.

De duinsektor recht vóór Heist werd, nadat de VIERBOTE afgebroken was, in de 17de eeuw verder genoemd naar de verdwenen vuurtoren. In de 18de eeuw had de bevolking de Vierbote vergeten. Vandaar de volkse vervorming tot 'vier geboden'.

376. VIERHOEK: 'de Vierhoek of de ruimte tusschen de zeehoofden, geteekend nrs 29 en 30' (1857) Gemeenteraad 1847-69; 'de vierhoek' (1869) idem.

We kunnen deze ruimte lokaliseren door middel van teksten uit hoofdstuk 4. Paragraaf 14 vermeldt de hoofden 29 en 30. Deze maakten een deel van de reeks uit de Nederlandse periode. Zie ons commentaar bij LEBAILLYHOOFD. De houten hoofden 26 tot 30 werden omstreeks 1865-75 vervangen door stenen hoofden, die echter niet alle op de oude bazissen geplaatst werden, en die de nummers 44 tot 50 kregen.

In paragraaf 16 vormen het HOTEL DU PHARE en het HOTEL DE LA PLAGÉ, respectievelijk de west- en de oostgrens van de Vierhoek. Het tussenliggende hoofd 47 ligt 25 m ten westen van het noordeinde van de LEOPOLD II STRAAT, nr 48 25 m ten oosten van het Heldenplein.

Later werden tussen de HEISTSE SLUIZEN en DUINBERGEN nog enkele hoofden meer gebouwd. De nummering verliep voortaan als volgt: van het SAS tot bij het Vissershuldeplein 8 hoofden, nl. 44 A, 44 B, 44 C, 45 A, 45 B, 46, 46 B en 47, die nu helemaal of grotendeels met zand overdekt zijn; 47 B tegenover het Vissersmonu-

ment; 48 (vroeger 47); 49 (vroeger 48), door de vissers genoemd het Eerste of Statiehoofd; het lag ten noorden van het STATION B; 50 (vroeger 49), genoemd het Tweede Hoofd, 50 m ten westen van de Parkstraat; 51 is het RESOLUTHOOFD; het volgende heet het Hoofd van Duinbergen⁷⁹.

377. VIJFDE HALF GEMET: 'boostalf enen sticke lands, heet die vichtalf ymet' (1342) Charter, blauw nr 7057.

Een perceel van 4 1/2 G, dat door het charter in de buurt van de STREIT gesitueerd wordt.

378. VISHUIS: 'daer wylen een vischhuys up plach te staen' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 107vo.

In het begin van de 16de eeuw stond, in de zuidoosthoek van het 26ste Eie, een gebouw waar vis verwerkt werd.

379. VISSERSKAPEL A: 'deze kapel, het visscherskappelletje genaamd, stond omtrent op dezelfde plaats waar nu het wachthuisje van den ijzerenweg staat, in de Vuurtorenstraat' (1909) J. Nollet, p. 22.

Idem als ONZE-LIEVE-VROUW-KAPEL. J. Nollet geeft details over het beeld van O.-L.-Vrouw dat zich in de genoemde kapel bevond.

380. VISSERSKAPEL B: 'kapel op het einde der Onze Lieve Vrouwstraat' (1893) Gemeenteraad 1892-1905.

Achter de kapel staat een afdakje met, vooraan het beeld van 'Sainte Thérèse de l'Enfant-Jésus', en achteraan de tekst 'Hier is 't Visscherskappelletje, opgericht in de duinen door E.H. Nouncke pastor en C. Bassens reeder anno 1854, onteigend anno 1868, op deze plaats herbouwd anno 1892, hersteld en verfraaid annis 1927-28'.

De kapel werd in 1892, langs de oostzijde van de PRINS BOUDEWIJN STRAAT, in neo-gotische stijl gebouwd. Binnen hangen talrijke ex-voto's, nl. kleine reddingsboeien met namen van vissers vergaan in zee. Het houten beeldje van O.-L.-Vrouw Ster der Zee is sedert een paar jaren verdwenen. Zie ook ONZE-LIEVE-VROUW-KAPEL.

381. VISSERSSTRAAT: 'Visschersstraat, de Panepolderstraat' (1875) Gemeenteraad 1869-84; 'de

visschersstraat' (1885) idem 1885-92; 'Rue des Pêcheurs' (1899) Kaart Prov. 1282.

De PANNEPOLDERSTRAAT werd vanaf 1875 terecht Vissersstraat genoemd, omdat de Heistse vissers, onder de druk van de toeristische bedrijvigheid, zich meer en meer in het OOST-DORP gingen vestigen.

382. VISSERSWEGEL: 'de voetstie recht over het dorp van Heyst' (1692) RV 433, Rek. 1692-93, f° 271ro; 'de voetstie van Heyst' (1698) RV 439, Rek. 1698-99, f° 280vo; 'de voetstie van Heyst' (1717) RV 458, Rek. 1717-18, f° 343ro; 'den wegh leidende over de duyn' (1772) Bundel Vrije 5267; 'den voetwegh leggende recht over het straatje komende uyt den dorpe van Heyst' (1775) idem; 'weg van de dorpstraat naar de zee... Vissersweg' (1849) BW; 'chemin vers l'estran' (1862) Kaart Prov. 427.

De vissers van Heist vormden, van de GRAVESTRAAT uit, een voetpad naar het STRAND. De aanlegplaats van de schuiten bevond zich, vóór de bouw van de stenen dijk, op de westzijde van Heist. De Visserswegel werd ca. 1865 vervangen door de BREIDELSTRAAT die men tot de zee-oever doortrok.

383. VISWEG: 'in syn vettebilck langhs de visdreve' (1715) KF Heist 87, f° 37vo; 'aenden herweghe die eet de visch straete' (1721) KF Heist 73, f° 33vo; 'by coop uyt vischdreve' (1801) Omm. Heist, 34ste Eie; 'den zoogenaemden Vischweg... is eygendom van particuliere, by koope van de watering, met last van uytweg' (1839) Drubbel, p. 39; 'Oude Visch Dreef' (± 1845) Kaart Popp.

Deze naam gold voor de HEISTSE HEERWEG, de weg waarlangs men over land Heistse vis naar het binnenland kon voeren. Het deel tussen de WALLEBILK A en de MOERSTRAAT is, door het graven van de IZABELLAVAART, vervallen geraakt.

384. VLAMINGSTRAAT: 'Vlamingstraat, de Achterstraat' (1875) Gemeenteraad 1869-84; 'Vlamingstraat' (1893) idem 1892-1907; 'Rue Flamande' (1899) Kaart Prov. 1282.

In 1875 werd deze nieuwe naam aan de ACHTERSTRAAT gegeven.

385. VLOEDMARK: (te Kadzand) 'up t vloymarct ghevonden ende metter zee anghelvoyt' (1555) RV 294, Rek. 1554-55, f° 177vo; 'dat sy daerynck gesteken hadden op et vloemart buyten duunen' (1629) Rek. Eie 1629-30, f° 12ro; 'het duersteken vande banck upt vloemart' (1635) Rek. Eie 1635-36, f° 7vo; 'het vloemart' (1648) Rek. Eie 1648-49, f° 25vo; 'den zantdyck op het vloemart' (1650) Rek. Eie 1650-51, f° 15vo en 30ro; 'lanxt het vloemart' (te Blankenberge) (1665) RV 33, Rez. 1654-65, f° 217ro; 'het vloetmarct' (1665) Rek. Eie 1665-66, f° 28vo; 'het vloetmarct' (1668) Rek. Eie 1668-69, f° 30ro.

In KZ, p. 401, hebben we aangetoond dat vloedmark beduidt vloedgrens. In de 17de eeuw begon de term STRAND het woord vloedmark te verdringen.

386. VOETBRUGSTUK: 't voetbrugstuxken' (nota ± 1700) Omm. Heist 1670, f° 99ro; 'oost by het voetbrugstuxken' (1755) KF Heist 68, f° 14vo. C 194

Vroeger liep er, langs de zuidzijde van het genoemde perceel, een wegel, die door middel van een voetbrug op de ZOMERWEG uitmondde.

387. VOORDEURE: 'heet t sticxkin voorduere' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 34vo; 'metten noordthende ande kercke Heyst landt dat men heet de langhe strepe, ende heet sticxken voordeure' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 35ro. B 502

Een perceel in het 31ste Eie. Hier moeten we ons afvragen: op welk standpunt stelde zich de gebruiker die begon deze naam te geven aan het perceel? Bedoelde hij: het stuk waar men vooraan doorging naar de achterliggende LANGE STREPE?

388. VREDE: 'upde westzyde crom jegens de vrede' (1576) Sanders 88, f° 128vo.

Waarschijnlijk wordt een huis op de noord-oosthoek van het HOF VAN KOUDEKERKE bedoeld.

389. VUURTORENSTRAAT: (1875) Gemeenteraad 1869-74; 'de vuurtorenstraat' (1885) idem 1885-92; 'Rue du Phare' (1899) Kaart Prov. 1282.

De BREIDELSTRAAT werd in 1875 genoemd naar de PHARE, de nieuwe vuurtoren van Heist.

390. WAAL A : 'in een gat bi den walle bewesten Heys wrochte Andries Rotier' (1372) Rek. Eie 1372-73; 'tusschen den wyndase ende wale' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 1vo.

Een waal/weel is een put die overblijft nadat een dijkbreuk gedicht is. Vgl. KZ, p. 419: 'waelstuck met de waele'. Uit de geciteerde twee bronnen kunnen we niet afleiden of het bedoelde weel ten westen of ten oosten van de EIESLUIS lag. Het is mogelijk dat het om de DUIVELSPUT gaat.

391. WAAL B : 'zuudhende anden wael' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 21ro; 'neder rietigh hoygars, wylent een wael' (1576) RV 15958, f° 151vo; 'heet de waele' (1642) BB, V, deel 1, f° 206ro; 'drye ghemeten een lyne bosch ende saeylandt, wylent een wal' (1733) KF Heist 70; 'neder rietig hoeygars wylent een wal... den wal ofte rietput' (1801) Omm. Heist, 27ste Eie.

De aangehaalde waal is geen dijkbreuk, maar een verbreding van de PANNEADER, die na de indijking in het 27ste Eie overgebleven is. Deze plaats vormt nog steeds een moerassig bosje.

392. WAEYENBURGHSTRAAT : 'Rue Waeyenburgh... het achtergedeelte der duinenstraat' (1884) Gemeenteraad 1869-84; 'de tweede sektie der duinenstraat, thans Wayenburgh straat... Korte Duinen straat' (1885) idem 1885-92.

De KORTE DUINENSTRAAT werd korte tijd genoemd naar een zekere Waeyenburgh, die in de periode 1880-90 bij het begin van de nieuw aangelegde straat moet gewoond hebben.

393. WAGENMAKERIJ A : 'Jan Hooft, wielmaker te Heist' (1574) Rek. Eie 1574-75, f° 17ro; 'Jan Hooft, wagemaker theist' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 33vo.

Blijkens de ommeloper 1576 woonde de wagenmaker van Heist toen niet in de blokken tussen de GRAVESTRAAT en de OOSTSTRAAT. De wagenmakerij moet vóór de verwoesting, in de buurt van de SMISSE A op het HOGE LEEN, gevestigd geweest zijn.

394. WAGENMAKERIJ B : 'Jan Verstrate... een huus metter erfve, dat een wagemakers wynckel is' (1670) Omm. Heist, f° 14vo; 'Jan Verstrate,

per coope van libri Jan Derniere, huys daer hy woont 95, wagemaker' (nota 1695) RV 15962, Omm. Eie, 25ste Eie B 50-51

In het midden van de 17de eeuw opende Jan Verstrate een wagenmakerij op de noordoosthoek van het middenblok.

395. WAKESTUK : 'noordthende aen den wal, is genaemt het wacke stick' (1721) KF Heist 37, f° 28ro. B 397

Dit perceel strekte met zijn noordeinde in de KNIBBELSWAAL. Een wake is een moerassige laagte; wak = nat. Bij DARINGHOEK situeren we enkele daringwaken. We vermelden nog: een 'rietwaecke', 93 R te Lissewege (Rek. Dis Heist, 1703-07, f° 17ro); twee waken bij Raaswalle (Uitkerke, p. 129 en 149).

396. WAL TER RUGGE : 'omtrent den wal ter rughe... enden den walle van der rughe' (1332) Cart. Chartreuzen, f° 273ro; 'een platse met een plat wallekin inden suutwesthouck' (1670) Omm. Heist, f° 98ro.

In het WALSTUK ligt een rechthoek van ca. 35 m bij ca. 45 m, met een hoogte van ca. 1/2 m, binnen een walgracht, die gemiddeld 6 m breed geweest is. Het citaat van 1332 laat verstaan dat de bewoning op de wal reeds vóór het genoemde jaar verdwenen was. Evenals RUGGE duidt de term rug hier een lichte hoogte aan.

397. WALLEBILK A : 'Victor Willaerts... cum twee wallen daer in liggende up de noordtsyde' (1501) Sanders 9, f° 12ro; 'den heerwech die loopt voor by de twee wallen' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 40ro; 'inden wech byden wallebeilck van Heyst' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 28ro; 'Pieter Cornelis, causa uxoris Vincentynken, filia Jan de Vos, over Jacop Weyts, comende van Victor Willaerts... met 2 wallen daerin liggende (1576)... wallebilck' (nota ± 1700) Sanders 88, f° 239ro; 'eenen bilck met twee wallen daerinliggende... wallebilck' (1576) RV 15958, f° 139vo; 'voorby den wallebilck' (1658) Rek. Eie 1658-59, f° 17vo; 'dheer Jacques de Gelder wallebilck... eenen bilck met twee wallen daerin liggende' (1670) Omm. Heist, f° 72vo; (een ader) 'vant gemeene hoygars totten keer vanden wallebilck' (1731) Rek. Eie 1731-32, f° 12vo; 'Isabelle Claeisman wallebilck'

(1755) KF Heist 68, f° 64vo.

A 157

Deze weide met twee vluchtheuvels ligt even ten zuidwesten van de RUGGE. De spoorwegdijk, die er sedert 1950 doorheen loopt, overdekt de ene terp. De andere vluchtheuvel ligt nu tegenaan de zuidzijde van de dijk. Deze terp moet ca. 40 m bij ca. 40 m gemeten hebben. In 1944 stak die ongeveer 1 m boven de overstroming uit. De Flou, XVI, 1086, kent een wallebilk, te Mude, Dudzele en Esen.

398. WALLEBILK B: 'daeldinghers van meester Pauwels de Baenst... een plaetse met enen walle daer in liggende' (1501) Sanders 9, f° 13vo; 'daer den wal in licht' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 35vo; 'noordt vanden walle toebehoorende mynheere van Pitthem' (1555) Reg. Kerk Lissewege, f° 173ro; 'mynheere van Maldeghem, over Willem van Claerhout, commende van daellyngers van Pauwels de Baenst (1576)... wallebilck' (nota ± 1700) Sanders, f° 242ro; 'met eenen hooghen wal ghenouch ten middele hierinliggende... wallebilck' (1576) RV 15958, f° 242vo; 'mynheere van Maldeghem wallebilck' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 43ro; 'Joncker Jaspas Winckelman wallebilck... met een hooghe wal ghenouch ten middel hierin liggende' (1670) Omm. Heist, f° 74ro.

A 191; 274

Dit perceel met de HOGE WAL bevindt zich in het 32ste Eie, 500 m ten zuidwesten van de RUGGE. Aan de zuidzijde is een stukje van de weide door de IZABELLAVAART afgesneden. Het perceel werd vóór een tiental jaren groten-deels uitgegraven.

399. WALLEKEN A: 'met eenen wal daerin liggende' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 40ro; 'een rondt sticxkin, synde ghenouch een maniere van een wallekin' (1670) Omm. Heist, f° 73vo.

A 196 zuidoost

Een perceeltje van 1/2 G in het 34ste Eie langs de VISWEG, met een rond walletje. De bewoning is reeds vroeg verdwenen. Het is niet meer te herkennen.

400. WALLEKEN B: 'een oneffen sticxkin daer een maniere van een wallekin in licht' (1670) Omm. Heist, f° 66ro.

A 329 west

Een perceel met vroege bewoning, in het 33ste

Eie, langs de MOERSTRAAT. Het terrein is enkele jaren geleden uitgegraven, en daarna volgestort.

401. WALSTUK: 'zuudwaert vande walsticke' (1447) SJH, A 8, f° 343vo. C 187

Dit perceel in het 14de Reig bevat de WALTER RUGGE.

402. WATERHOOFD: 'het 25ste gheseyt het Waeterhoof' (1776) Bundel Vrije 5267; 'het derde genaemt het waeterhoof' (1779) idem; 'het vyfentwintigste, het waterhoof' (1781) idem; '25 genaemt t waeter hoof' (1795) idem.

Dit hoofd lag ongeveer ter hoogte van de DUIVELSPUT. Men gaf het de bewuste naam, waarschijnlijk omdat het bij eb niet bijzonder ver boven het water uitstak. Vormde het strand daar, evenals de duinen in de bewuste sektor (zie hst. 4, par. 5), toen reeds een zwakke plek in de zeeoever?

403. WATERPUT: 'metten suuthende int gescheedt vanden beginne, inden waeterpit' (1576) Sanders 88, f° 136ro; 'metten suuthende ant gescheet vanden voorgaende beghinne inden waterput' (1670) Omm. Heist, f° 15ro.

Deze put lag op de zuidzijde van het 26ste Eie, en was een rest van de oude kreek, die van EIENBURG oostwaarts naar de KERKWEDEL B liep.

404. WATERSTRAAT: 'weg van de Westkapellestraat naar Westkapelle... Waterstraat' (1849) BW.

Loopt van de ZOMERDIJK over SPETEWINTERS HEULE naar Westkapelle. Het eerste lid wijst op de slijkerige toestand van de weg, voordat die verhard werd.

405. WATERVALLEI: '3e sectie, Watervalleye' (1801) Omm. Heist, 32ste Eie.

Een andere naam voor de WESTHOEK, waarin talrijke veenputten liggen.

406. WAVELS POLDER: 'die van Wavels polre' (1288) Charter Vrije 54; 'Wavels polre... in den dyc van Wavels polre' (1366) Rek. Eie 1366-67; 'Wavels polre' (1368) Rek. Eie 1368-69; 'tieghen

Wavels poolre... (een watergang) ghedolven van Wouter Wavels streckende tote den dike, ende al so voort tote der sluus bi Iacop Buten' (1372) Rek. Eie 1372-73.

Dit is een onderdeel van de OUDEMAARS-POLDER (zie aldaar), dat zijn naam dankt aan de bewoner van een hoeve. De rekeningen 1357-58 en 1368-69 vermelden Pieter Wavel. De tekst uit 1372 bedoelt: een watergang die loopt van Wouter Wavels hofstede naar de EVENDIJK, en langs die dijk verder naar de KOPPELSLUIJ. Het is mogelijk dat de POLDERADER die, van het oosten uit, langs de Evendijk naar de Koppesluis komt, bedoeld werd. Daarom veronderstellen we dat Wavels hoeve in de, later overstoven, noordoosthoek van de Oudemaarspolder stond.

407. WEERDIJK: 'verhoogen den weedyck tusschen Blanckenberghe ende Heyst' (1683) Rek. Eie 1682-83, f° 18vo; 'den zee ofte weidyck loopende van Blanckenberghe tot Heyst' (1714) Rek. Eie 1714-15, f° 31vo.

Een andere naam voor de GRAAFJANSDIJK. Zie ook Weerdijk te Uitkerke, en Weerdijk te Knokke.

408. WEITS VOS POLDER: 'die van Weits Vos polre' (1288) Charter Vrije 54.

Een onderdeel van de OUDEMAARSPOLDER, dat evenals WAVELS POLDER tijdelijk naar een bewoner genoemd werd.

409. WELKOMHOOFD: 'het 27ste gheseyt de Willecomme ofte Mylords hooft' (1776) Bundel Vrije 5267; 't eerste hooft genaemt de willekom' (1779) idem; 'het seventwintigste hooft genaemt den willecomme rechtover de prochie van Heyst gelegen' (1781) idem; 'la 27e et derniere jetée située vis à vis le village d'Heyst' (1804) FF 2399, Bestek Zeewerken.

Dit hoofd bevond zich ongeveer ter hoogte van de VISSERSWEGEL, d.w.z. op de aanlegplaats van de vissersboten. We nemen aan dat het voor de huiswaarts kerende Heistse vissers 'welkom' was. Het droeg nummer 1, sedert het 28ste hoofd, dat vóór de VIERBOTEDUINEN lag, verlaten was. Ten noorden van Wenduine ligt de Welkombank (De Flou, XVII, 247).

410. WESTDARINGMOER: 'de westdarynckmoer ende de stortynghē' (1576) RV 15958, 35e bg; 'is een darinckmoer a° 1578 uuytghedaen' (1670) Omm. Heist, f° 82 ro. A 229

Een turfput in het uiterste westen van Heist.

411. WESTDORP: 'beloop (= 25ste Eie) daer den meestendeel vanden westdorpe van Heyst in staet' (1576) Sanders 88, f° 128ro; 'beloop daer den meestendeel vanden westdorpe van Heyst in staet' (1670) Omm. Heist, f° 10vo.

Het deel van het NOORDDORP, ten westen van de POMPESTRAAT, werd Westdorp genoemd. De Flou, XVII, 334, kent een Westdorp te Dudzele, Uitkerke, Klemskerke Jabbeke, Zedelgem, Varsenare, St.-Michiels.

412. WEST-EDE: 'in den houc van der west eede' (1481) Arch. St.-Baafs, Kaaspenningrente, f° 1ro; 'tot Bouden Meytens sluus inde west eede' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 43ro; 'de Westeede' (1670) Omm. Heist, f° 1ro; 'de westheede' (1721) KF Heist 73, f° 13vo; 'West Eede' (1838) Kaart Drubbel; 'den watergang genaemd de West-Eede' (1839) Drubbel, p. 33; 'on s'est emparé de la partie du West-Ede... que cet ancien canal envasé appartient à notre Wateringue' (1853) Brief Eie-Reig aan Openbare Werken; 'La West-Eede, presque totalement remblayée et présentant un assez bon pâturage, est la propriété de notre Wateringue' (1854) Brief Eie-Reig aan Gouverneur; 'West-Eede' (1883) Tabel Waterlopen. A 11-13

De westelijke tak van de EDE werd aanvankelijk gewoonweg ede genoemd. Door de West-Ede vloeide tot in 1657 het meeste overtollige water van de watering EIESLUIJ naar de zee. Na het graven van de IZABELLAVAART verloor de West-Ede haar betekenis. De waterloop met zijn brede oevers werd niet meer uitgegraven. De bedding verlandde en vormde stilaan een strook moerassige weide. Tot vóór een tiental jaren was te Zeebrugge, even ten oosten van de Eiensluisstraat, een stuk van de West-Ede in het landschap overgebleven.

413. WESTHOEK: 'un cornet de dixmè appelle westhouck thiende' (1576) NK 279, Rek. Tiende Heist 1576-77, f° 17ro; 'Westhoek' (1827) Staat Bevolking Heist, (hst. 4, par. 4).

Het Heistse grondgebied ten westen van de RAMSKAPELSE HEERWEG, en ten zuiden van de EVENDIJK.

414. WESTKAPELLESTRAAT: 'den Evendyk... te beginnen van de Westcappelsche straat tot de Kerkstraat' (1829) Gemeenteraad 1819-28; 'Weg van Heyst naer Westcappelle' (± 1845) Kaart Popp; 'weg van de Evendyk naar Westkapelle... Westkapellestraat' (1849) BW; 'de Westcappelsche straat' (1871) Gemeenteraad 1869-84; 'voor t leggen van de kalsyde van Heyst naar Westcapelle' (1891) APH, Rez. 1862-1907.

De weg naar Westkapelle bestond uit de EVENDIJK en de ZOMERDIJK. Werd in de periode 1890-1900 met kasseien belegd.

415. WESTKAPELLEWEGADER: 'cours d'eau dit Westkapelleweg Ader' (1883) Tabel Waterlopen.

Deze ader loopt van de KNOKSE ADER onder de WESTKAPELLESTRAAT door, naar de IZABELLAVAART.

416. WESTMAAT: 'in coudekerke... mensura vocata westmaet' (1301) De Flou, XVII, 407, uit H. Bloed, f° 5ro.

Dit perceel van 1 G wordt niet gelokaliseerd.

417. WESTSTUK: 'in coudekerke... novem lineas vocatur westerstic' (1301) De Flou, XVII, 360, uit H. Bloed, f° 5ro.

Ook dit perceel van 9 lijnen (= 3 G) kan niet gesitueerd worden.

418. WILDE ZEE: 'huys daer de smisse staet'... heet de wilde zee (nota ± 1660) RV 15962, Omm. Eie, 25ste bg.

De SMISSE B blijkt 2 namen gehad te hebben.

419. WILLEKENS LAND: 'terrarum iacentium in parrochia de Coudekerca, quae vocantur Willekins land' (1238) Cart. Magdalene, f° 112ro; 'heet Willekins land' (1287) idem, f° 112vo.

Een partij grond van 8 G 100 R, genoemd naar een zekere Willem. Kan niet gesitueerd worden.

420. WINDGAT: 'vanden zedike... van Blankenberghe oestwaert al duere gaende toten Wintgate'

(1288) ASB, Reg. 24, Charter 1265; 'tusschen Blankenberghe ende den wintgate' (1365) Rek. Eie 1365-66; (het perceel C 1-4) 'metten noortwesthouch jegens t windtgat' (1670) Omm. Heist, f° 88vo; 'metten noordwesthouch aen twingat' (1721) KF Heist 73, f° 6vo; 'jegens het wyntgat' (1755) KF Heist 68, f° 110vo.

Het Windgat was een inham bij het noordeinde van de PANNEDIJK, vanwaaruit de oudste zeedijk van de OUDEMAARSPOLDER en de GROENE DIJK vertrokken. Daar ontwikkelde zich een kleine nederzetting van vissers (hst. 1, par. 4). Nadat het dorpje omstreeks 1400 voor het duinenzand geweken was, bleef de naam ervan bewaard voor de omgeving. Het perceel C 1-4 in het 12de Reig ligt 100 m ten oosten van de kerk van DUINBERGEN. Het Windgat en het westeinde van de Groene Dijk zitten even ten noordwesten van de genoemde kerk onder de duinen.

421. WOLVENNEST: 'heet t wulfvenest' (1576) RV 15961, 35ste Eie; 'de kemel ader... jehgens over t wolfve nest' (1618) Rek. Eie 1618-19, f° 7vo; 'het wulfvenest ofte luystermoere' (1716) Rek. Par. Heist 1716-17. A 248

Een perceel in het 35ste Eie, waar eens wolven nestelden. Tot in de 17de eeuw kwamen in het Brugse Vrije hier en daar wolven voor.

422. WULPSE MAAIKEN: 'neder lant genaemt t wulpsche maeyken... anden Evendycq over de meulen' (1576) RV 15958, f° 146vo; 'neder land ghenaeemt t wulpsche maeyken' (1624) Reg. O.-L.-V.-Mis, f° 29vo; 'neder lant ghenaeemt t' wulpsche maeyken' (1670) Omm. Heist, f° 21vo; 'jegens over daer wilent den oostmeulen stont... ende is genaemt het meulenbrug stuck ofte het wulpsche maeyken' (1755) KF Heist 68, f° 92vo.

B 299

Een perceeltje maaigras bij het zuideinde van de WULPSE WEG. Maaiken is het verkleinwoord van maat.

423. WULPSE WEG: 'metten westhende an den wulpswech' (1405) Renteboek Dis Lissewege, p. 64; 'den wulpschen wech... ant wulpsche weghelkin' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 43ro en 108vo; 'anden verdonckerden wulfschen wech' (1624)

Reg. Pastorie Heist, f° 21vo en 25ro; 'de verdonkerde wulpwech... den verdonkerden wulpschen wech' (1670) Omm. Heist, f° 21ro; 'den verdonkerden wulpschen wegh' (1721) KF Heist 73, f° 21vo; 'Verdonkerden wulpschen weg' (± 1845) Kaart Popp.

Dit wegje liep van de vingerling, waar later de OOSTMOLEN zou gebouwd worden, door de OUDEMAARSPOLDER naar de oudste zeedijk. Op dit punt stak men over naar, of kwam men aan uit Wulpen, zolang het westeinde van het eiland niet weggespoeld was.

424. XAVIER OLINPLEIN: 'Place Xavier Olin... de openbare plaats voor het ontworpen nieuw statie gebouw' (1884) Gemeenteraad 1869-84.

Het STATIONPLEIN werd korte tijd genoemd naar een persoon, die vermoedelijk toen een van de hotels rond het plein uitbaatte.

425. ZANDSCHERE: 'zantsceere' (1429), 'zantscheere' (1511), 'een jehenoote ghenaemt zandtscheere' (1555) De Flou, XVIII, 270; 'een jehenoote gheheeten zantscheere' (1576) RV 15958, f° 247vo; 'een jehenoote ghenaemt de santscheere' (1670) Omm. Heist, f° 76ro.

Het 35ste, 46ste en 47ste begin worden in de ommeloper van EIESLUIJS Zandschere geheten. Dit is het gewest dat juist binnen de EVENDIJK, over een lengte van 2,5 km, strekt van de Noordvaart te Lissewege tot de BEUKEMARE te Heist. Het eerste lid is een nevenvorm van shore/schorre⁸⁰. Hier zijn twee interpretaties mogelijk: 1. de omgeving was een zandige schorre na afloop van de Duinkerke III A (midden 11de eeuw); na de bouw van de Evendijk heeft het buitendijks gedeelte zijn oorspronkelijke naam verloren; 2. het boven omschreven gewest is overdekt met zandig slob dat bij een breuk in de Evendijk gedurende de Duinkerke III B (midden 12de eeuw) aangebracht werd⁸¹; de vingerling van de vroegere bres ligt te Zeebrugge op de westzijde van de Ploegstraat.

426. ZANDSCHEREHOEK: 'ghenaempt de santscheere houck' (1601) NK 298, Omm. Tiende Heist, f° 12ro; 'den polderhouck ofte den zandscheershouck' (1605) NK 298, Rek. Tiende Heist

1605; 'den houck van Heyst ofte santscheerehouck' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'den zantscheer houck' (1683) ABB, H 82, Verp. Tiende Heist; 'den santheer houck' (1712) Rek. Par. Heist 1712-13.

De ZANDSCHERE vormde een tiendesektie. Te Heist behoorde het 35ste begin bij deze hoek.

427. ZEEDIJK A: 'vanden zedike... van Blanckenberghe oestwaert al duere gaende toten Wintgate' (1288) ASB, Reg. 24, Charter 1265.

Hier wordt de oudste zeedijk van de OUDEMAARSPOLDER bedoeld. Deze werd te Heist, in het begin van de 14de eeuw, door een inlage vervangen (hst. 1, par. 4). De oorspronkelijke zeekering is vervolgens weggespoeld.

428. ZEEDIJK B: 'van den dyke te makene tusschen Heys ende Blanckenberghe' (1398) SJH 80, Rek. 1398-99, f° 34ro; 'metten noordhende anden zeedyck' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 69ro en 70ro; 'tot anden zeedyck' (1575) Rek. Eie 1575-76, f° 4ro; 'mette noortzyde anden zeedyck' (1576) Sanders 88, f° 130ro; (ader te Heist) 'beginnende anden grooten zeedyck' (1683) Rek. Eie 1683-84, f° 31vo; 'eenen zeedyck beginnende van aen de stede van Blanckenberghe, oostwaert streckende op tot aende prochie van Heyst' (1742) RV 482, Rek. 1741-42, f° 406ro; 'den zeedyck' (1670) Omm. Heist, f° 17ro; 'den zeedyck in Heyst' (1801) Omm. Heist, 18de beloop; 'den dyk genaemd Gravejansdyk of zeedyk' (1828) Gemeenteraad 1819-28.

Na de inlaag van 1302 werden misschien nog een paar kleinere inzeten gelegd. Omstreeks 1400 begon de bouw van een nieuwe zeekering, die onder het bewind van Jan Zonder Vrees voltooid werd (hst. 1, par. 8). De naam GRAAFJANSDIJK verschijnt eerst in de 17de eeuw.

429. ZEEDIJK C: 'tot versterking van den zeedyk' (1868) Gemeenteraad 1847-69; 'den steenen zeedyk' (1876) idem 1869-84; 'Digue de Mer' (1899) Kaart Prov. 1282.

In 1852 werd, op de oostzijde van het LEOPOLDSAS, een stuk duinen met arduinen blokken bezet (hst. 4, par. 13). In de tweede helft van de 19de eeuw trok men de bedoelde stenen muur door tot even voorbij het HOTEL DES BAINS.

430. ZEETGRACHT : 'metten noorthende anden zeetgracht' (1624) Reg. O.-L.-V.-Mis, f° 24vo en 28vo; 'metten noorthende ande zeegracht' (1670) Omm. Heist, f° 9ro; 'den zeegragt' (1755) KF 68, f° 35vo.

Een dijk werd 'gezet'. De basis ervan heette de 'dyczate'. De gracht langs de binnenzijde werd 'zaetgracht/zeetgracht' geheten. In de 17de eeuw ging het begrip 'zete' verloren.

431. ZELZAATSE VAART : 'l'emplacement de l'ecluse a construire au debouché du canal de Zelzaete' (1843) Kaart Prov. 480; 'la premiere section du Canal de Zelzaete... de oprichting der vaerd van Zelzaete' (1843) Gemeenteraad 1836-1846; 'de inrichting van de vaerd van Zelzaete' (1848) Gemeenteraad 1847-69; 'le canal de Zelzate' (1853) Brief Gouverneur aan Eie-Reig; 'vaart van Selzaete te Heyst' (1895) ANH, doos 4, bundel 33, Verp. Strand, Plakbrief.

Uit een studie van J. Andries, gepubliceerd in 1838, blijkt dat het oorspronkelijk de bedoeling was om de afwateringsweg, die ook LEOPOLD-KANAAL heet, te Zelzate te laten beginnen⁸².

432. ZEVEN LIJNEN : (740 R) 'die men heet de zevene lynen' (1342) Charter, blauw nr 7057. Een perceel in de buurt van de STREIT.

433. ZOETE PUT : 'puteus aque dulcis situs est infra dictam terram' (1396) ABB, A 187, f° 95ro; 'eenen drynckpit ghenaemt den zoeten pit' (1689) ABB, A 189, f° 80ro.

Deze drinkput lag midden in de OOSTMAAT (toponiem nr 448). Wanneer bij een storm wat zout water over de zeekering in de grachten spoelde, dan bevatte de genoemde put nog vers drinkwater. Op de bedoelde plaats staat nu het stationsgebouw.

434. ZOMERDIJK : 'den somerdyck' (1567) Inv. Wat. 717, Omm. Reig.

Hier gaat het om het deel van de EVENDIJK, dat loopt van de PANNEDIJK naar de Kalvetedijk te Westkapelle. De bedoelde dijksektor is, na het winnen van de VARDENAARSPOLDER, algauw vervallen geraakt, en tot een heerweg omgevormd. Verwijs-Verdam, VII, 1521, noemt een zomerdijk : 'een lichte dijk, een dijk

die alleen in staat is in den zomer voorkomende vloedten te keeren'.

435. ZOMERSTRAAT : 'de zomerstraete of zomerwech' (1531) ABB, A 193, f° 32vo; 'de zomerstraete' (1601) NK 298, Omm. Tiende Heist, f° 15ro; 'de somerstraete' (1670) Omm. Heist, f° 31vo.

Idem als ZOMERWEG. De Flou, XVIII, vindt de namen zomerweg of zomerstraat te Koolkerke, Sijsele, St.-Andries, Jabbeke, Oudenburg, Alveringem.

436. ZOMERWEG : 'den heerewech die van Heys te Waescapelle waert loopt, dat men heet den zomerwech' (1484) RAB, Liasses 604; 'den zomerwech' (1501) BB, II, f° 105vo; 'den heerewech die vanden somerwech loopt naer den dune' (1525) Ligger Kerk Heist, f° 6vo; 'den heerewech die strect van Heist naer Waescapelle, ghenaempt den zomerwech' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 22ro; 'den zomerwech die loopt naer Westcapelle' (1609) Rek. Eie 1609-10, f° 3vo; 'den zomerwech' (1635) Rek. Eie 1653-54, f° 10vo; 'den somerwegh, vande hofstede Jacobinessen tot den Calvekeetedyck' (1747) Rek. Eie 1747-48, f° 7ro; 'den somerwegh' (1755) KF Heist 68, f° 38ro; 'van aen den somerwegh die naer Westcappelle loopt' (1801) Omm. Heist, 18de beloop; 'den Zomerweg' (1839) Drubbel, p. 36.

De ZOMERDIJK is een heerweg geworden, die eerst BREDE WEG heette (toponiem nr 447). Verwijs-Verdam, VII, 1525, geeft een geschikte verklaring : 'weg die slechts in den zomer bruikbaar is'. Maar in de polders waren de wegen omzeggens allemaal alleen in de zomer bruikbaar. Daarom achten we het niet uitgesloten dat de bedoelde weg naar een persoon genoemd werd, nl. 'Jacop Lippins, dictum zomere'. Deze bezat immers verscheidene percelen in het 13de en 14de Reig (Omm. Reig 1447, f° 540ro tot 545ro).

Daarnaast zien we dat de term Zomerweg in voege kwam, om de aarden strook links en rechts van de eerste kasseiwegen aan te duiden. In Uitkerke, p. 60, publiceren we een schets van de Blankenbergse Steenweg uit 1723. De middenstrook heet daar 'calciewegh', en de twee zijstrooken 'somerwegh'. We citeren nog enkele, soortgelijke voorbeelden : 'afgedolven inden nieuwen

Blanckenbergschen calsyde wech, somerwegh ende grachten' (Rek. Eie 1730-31, f° 1vo); 'applaneeren somerwegen langst de calsydewegh' (Rek. Eie 1805-06, f° 19ro); 'zand tot repareeren de somerwegels op Heyst; t vermaeken de somerwegh langst de calsyde van Brugge naer Dudzele' (Rek. Eie 1806-07, f° 7ro en 16vo).

Tenslotte vermelden we het volgende. De Zomerweg te Heist kreeg in het begin van de 19de eeuw ook de naam WESTKAPELLESTRAAT. Deze straat werd ca. 1900 gekasseid. Maar de boeren, die langs de genoemde straat woonden, gebruikten verder de term zomerweg, om de aarden strook links en rechts van de smalle kasseiweg aan te duiden. De bedoelde term is in onbruik geraakt, omdat een paar jaar geleden de Westkappellestraat over haar gehele breedte verhard werd.

Vóór de 18de eeuw was geen enkele heerweg in de wateringen EIESLUIJ en REIGAARSVLIET verhard. In de winter vormden de aarde-wegen echte slijkpoelen. De wagenwielen reden zulke diepe putten uit dat de sluismeesters af en toe verplicht waren een paar van hun wegen te herstellen. Dit werk verliep als volgt: de diepe slagen met takkenbossen opvullen; de graskanten van de weg afsteken; de zoden over het hout uitspreiden. Op die manier beschikte men weer over een redelijk wegdek.

De Zomerweg behoorde aan Eiesluis en viel dus ten laste van dit waterschap. Aangezien ook verscheidene boeren uit Reigaarsvliet de weg gebruikten, ontstond de gewoonte dat deze watering de helft van het onderhoud op zich nam. In de zomer 1573 eisten enkele stukken van de Zomerweg dringend herstel.

Ziehier de lengte van de 6 sekties, de prijs per roede, en de naam van de aannemers: 1. Jakob Derudder en Lieven Vanneste, 'de eerste bestedinghe', nl. 11 1/2 R x 12 gr.; 2. dezelfde personen, 12 1/2 R, 'neffens thof van Marcx Blomme', x 11 gr.; 3. Kornelis Meerissins, 'een pit lanck' 26 R x 9 1/2 gr.; 4. dezelfde, 16 1/2 R x 12 1/2 gr.; 5. Adriaan Hebbelynck en Joos Zeebaert, 22 1/2 R x 12 gr.; 6. dezelfde, 'een pit bevonden byder mate 23 R, verre zuutoost vande 5e bestedinghe ande noortsyde van eenen hooghen wal byder hofstede daer Franchois Verle wuent', x 15 1/2 gr.

Daarnaast leverde Yman Bauwens 'twee voeren hout omme te oirboiren inden zomerwech int ghescheet van Eyesluis ende Reygarsvliet', prijs 4 pd. par. De ontvanger van Eiesluis tekent aan dat van alle bovenstaande posten 'dhelft es te laste vande wateringhe van groot Reygarsvliet'⁸³.

437. ZUIDDIJK: 'eene wech ghemaect in Heys, vanden doorpe tot den zuuddike... an den suudyc' (1387) Rek. Eie 1387-88; '... ende den zuutdike' (1389) Rek. Eie 1389-90; 'coppesluis duer den zuudyc' (1573) Rek. Eie 1573-74, f° 3vo; 'den zuutdyck' (1594) Rek. Eie 1594-95, f° 1vo; 'den zuutdyck die men naempt Hevendyc' (1606) Rek. Eie 1606-07, f° 2vo; 'Evendyc of zuutdyck' (± 1700) Jonckheere 1248, Omm. Eie, kaartje bij f° 151ro; 't' bejaegen van den zuyt dyck, van het dorp van Heyst tot den dyck genamt den crommen dyck' (1758) Rek. Eie 1758-59, f° 9ro; 'den zuyt dyck, van aen het dorp Heyst tot den crommen dyck' (1798) Rek. Eie 1798-1801, f° 6vo.

De EVENDIJK ligt ten zuiden van de NOORDDIJK.

438. ZUIDDORP: 'enen wech ghemaect te Heys int zuutdorp voor de kerke' (1389) Rek. Eie 1389-1390.

Idem als KERKDORP, dat ten zuiden van het NOORDDORP ligt.

439. ZUIDHOEK: 't middelste deel van den zuudthouck... t oostende van de zuudthouck' (1576) NK 279, Rek. Tiende 1576-77, f° 16vo; 'Zuidhoek' (1827) Staat Bevolking Heist, hst. 4, par. 4.

Een andere naam voor de KERKHOEK, en later voor de gehele wijk ten zuiden van de KERK A.

440. ZUIDMOLEN: 'tote Jhans Sots muelne' (1288) ASB, Reg. 24, Charter 1265; 'den evendyc ende den muelenwal van der zuudt muelen' (1525) Reg. Kerk Heist, f° 74ro; 'ande nordside vanden evendyc inde panne... ten noortoosthoucke vanden vervallen zuutmuelen' (1536) KF Ramskapelle, nr 7, Omm. Kerk, f° 32ro.

B 336

De oudst bekende molen van Heist stond op de EVENDIJK, ten zuiden van het NOORD-

DORP. Waarschijnlijk idem als de molen op de KLEINE MOLENWAL. De Zuidmolen is, blijkens de attestatie uit 1536, ca. 1535 opgegeven geweest.

441. ZUIDPARADIJSHOEK: 'le paradys houck zuudt' (1576) NK 279, Rek. Tiende 1576-77, f° 16vo; 'le quatriesme cornet estant appelle den zuudt paradys houck' (1597) idem, 1597-98, f° 12ro; 'den zuut paradys houck' (1639) NK 326, Omm. Tiende Heist; 'den zuut paradys houck alias langhen houck' (1683) ABB, H 82, Verp. Tiende Heist; 'Zuijt paradys ofte langhen houck 1e deel... 2e deel' (1774) Sanders 488, Verp. Tiende Heist.

De oorspronkelijke PARADIJSHOEK werd, waarschijnlijk in de 15de eeuw, zuidwaarts over de ZOMERDIJK uitgebreid. Dit deel heeft later de naam Zuidparadijshoek gekregen. Deze sectie omvatte het 28ste en 29ste Eie geheel, en het 30ste Eie ten oosten van de OOSTWINKELSTIE.

442. ZUIDSTRAAT: 'ande zuudtzyde vande zuudtstraete' (1624) Reg. Kerk Heist, f° 18ro; 'de suudstraete' (1670) Omm. Heist, f° 15ro; 'de suyd straete' (1755) KF Heist 68, Reg. Kerk, f° 27ro; 'de suudstraete' (1801) Omm. Heist, 26ste Eie.

De zuidelijkste van de twee dwarsstraten van het NOORDDORP. De huidige Kerkstraat.

443. ZUSTERSSCHOOL: (1878) Gemeenteraad 1869-84. B 164-73

De kongregatie van de Zusters van de Onbevleete Ontvangenis hebben in 1866 een school geopend langs de POMPESTRAAT. Deze school werd in de volgende decennia uitgebreid.

444. ZWAAN: 'het huus ende herberghe ghe-naemt de swaene' (1670) Omm. Heist, f° 17vo; 'dherberghe de swaene' (nota ± 1700) Jonckheere 1248, f° 139ro; 'betimmert met dherberghe de swaene int dorp' (1703) Rek. Kerk Heist, 1703-1707, f° 40ro; 'Carel Dhulst, betimmert met syn huys, dherberghe de swaene int t' dorp van Heyst' (1715) KF Heist 87, f° 27ro; 'Frans Fonteyne hout in pachte by forme van cheyns... betimmert met t' huys de swane' (1751) KF Heist 79, f° 29vo; 'de herberghe genaemt de swaene daer opstaende, daer hy Van dale in woont' (1755) KF

Heist 68, f° 28ro; 'De Swaene, op de plaetse van het dorp' (1770) RV 582, Herbergen, f° 15ro.

B 178-79

De herberg op de hoek van de POMPESTRAAT en de PANNESLAG.

445. ZWANKENDAMSE WATERGANG: 'vanden Zwanckendamme waterganck te reyten, beghinnende ant overdrach, streckende noortoostwaert omme tot ant tshottershof van Heist' (1573) Rek. Eie 1572-73, f° 24vo.

Idem als HEISTSE WATERGANG. Deze liep inderdaad van Zwankendamme naar Heist.

446. ZWART KONIJN: 'den pannahouck beghinnende inden houck van t' sacraments dyck ende den dune, by t zwarte cuen' (1609) NK 298, Rek. Tiende 1608-09; 'in Heyst... inden houck van t sacraments dyck enden duune by t zaerte kuen' (1617) De Flou, XVIII, uit Verp. Tiende Heist, f° 11ro.

Een woning bij het noordeinde van de PAN-NEDIJK.

Nagekomen toponiemen

447. BREDE WEG: 'vanden heereweghe die loopt vande calvekeedycke te Heys waert' (1447) KOO, A 8, Omm. Reig, f° 538vo; 'inde breeden wech' (1447) idem, f° 543vo.

Een oudere naam voor de ZOMERWEG.

448. OOSTMAAT: 'et vocatur oostmaet... a parte zuut de via quae tendit versus ecclesiam de coudekerke... et puteus aque dulcis situs est infra dictam terram' (1396) ABB, A 187, f° 95ro.

B 360

Een weide op de oostzijde van de RAMSKAPELSE HEERWEG, even ten zuiden van de PASTORIE, met de ZOETE PUT.

¹ A. Kolsteren, *Prisma Vreemde-Woordenboek*, p. 22.

² J. De Vries, *Woordenboek der Noord- en Zuid-Nederlandse plaatsnamen*, *Aula-Boeken* 85, p. 25 (1962).

³ M. Schönfeld, *Nederlandse Waternamen*, *Standaard-Boekhandel*, p. 192-200 (1955).

⁴ RV 148, Rek. 1407-08, f° 24ro.

⁵ J. De Langhe, *Toponymica uit de kuststreek*, *Biekorf* 1953, p. 146 en 227.

- 6 Terloops vermelden we nog de hoeve Beukemare ten noordoosten van Wenduine, in het 69ste Bl. Wat. (ABB, A 193, Renteboek St.-Donaas, f° 67ro, 1531).
- 7 KZ, p. 204.
- 8 Uitkerke, p. 130.
- 9 J. De Vries, o.c. p. 36.
- 10 SJH, Keure 909 (1394).
- 11 RV 16597, Ferieboek, 1431-51, f° 224vo.
- 12 KZ, p. 37, 40 en 94.
- 13 Zie de Duinenweg te Knokke (KZ, p. 375).
- 14 Schönfeld, o.c. p. 139-142.
- 15 SBR 1502-03, f° 97vo; vgl. nog: 'de baercke... die in de zeede ghevonden was' SBR 1529-30, f° 25vo.
- 16 Toponymica uit de kuststreek, Biekorf 1957, p. 25.
- 17 KZ, p. 351.
- 18 Biekorf 1953, p. 196. De Flou, V, 1063, kent een Eie-sluis te Oudekapelle: 'beoosten tvlietkin daer they slusekin up ligghet' (1566); 'jehens het vlietken daer theysluyseken op staet' (1676).
- 19 De Flou IV, 77, uit Charter, blauw nr 4399.
- 20 Uitkerke, p. 20 en 105.
- 21 M. Gottschalk, Historische geografie West-Zeeuws-Vlaanderen, I, p. 4, 20, 97 en 99.
- 22 A. Viaene, Heveninghe-Everinghe, Biekorf 1956, p. 26-28.
- 23 KZ, p. 122.
- 24 ANH, doos 7, Rek. NHP 1784-86. Zie ook KZ, p. 176.
- 25 KZ, p. 146.
- 26 In Uitkerke, p. 28, beschrijven we de dijk op het grondgebied van Uitkerke. Tegenover p. 32 staan 2 foto's.
- 27 Zie hst. 4, par. 13.
- 28 Zie hst. 6, par. 1.
- 29 KZ, p. 230.
- 30 Zie KZ, p. 39-41 en 377.
- 31 KZ, p. 399.
- 32 KZ, p. 216.
- 33 De Flou, V, 765.
- 34 STP, p. 36 en 108-110.
- 35 Uitkerke, p. 44.
- 36 J. Nollet, o.c. p. 5, verklaart zonder enige bronvermelding: 'Rond het jaar 1274 was Heyst een leen van Koudekerke, bij Middelburg, in Holland'. Dit is absoluut onjuist. Het Hof van Heis — niet het dorp Heis — was evenals het Hof van Koudekerke, een leengoed dat afhing van de grafelijke burg te Brugge. Er is geen oudere, schriftelijke bron bewaard, die Heis vermeldt, dan de oorkonde vas 1288.
- 37 J. De Vries, o.c. p. 73.
- 38 H. Scholtens, Het Kartuizersklooster Dal van Gracien buiten Brugge, Soc. d'Em. deel 83 (1940-46) p. 150.
- 39 L. Gilliodts, Coutume du Bourg de Bruges, I, 164.
- 40 Zie ook J. De Langhe, Biekorf 1954, p. 218.
- 41 STP, p. 27-28.
- 42 Daarop staat nu de scheidingsmuur tussen het Klooster en de aanpalende handelszaak, Kerkstraat nr 11.
- 43 KZ, p. 393: Kragendijk; De Flou VII, 630 en 662: Kraaidijk en Kraagdijk.
- 44 Dit is de Processieweg te Knokke; zie KZ, p. 405.
- 45 J. De Vries, o.c. p. 106.
- 46 KZ, p. 407.
- 47 RAB, Wat. 717, Omm. Reig, 60ste bg.
- 48 J. De Vries, o.c. p. 150.
- 49 De Flou, III, 1137: 'terre appellée Escarpennesse, jesant au terroy de Thelingetun, vers la mer' (1506).
- 50 ASB, Arch. Ter Doest, Reg. Renten, f° 22ro (1567).
- 51 SBR, Rek. 1419-20, f° 69vo en 71vo.
- 52 Het woord moeffe beduidt in noordelijk West-Vlaanderen een baksteen van het groot formaat.
- 53 E.N. in Biekorf 1965, p. 5, uit RBB.
- 54 Het Pas was de vaargeul van het Zwin langs de stad Sluis.
- 55 SBR 1418-19, f° 95ro.
- 56 RV 180, Rek. 1447-48, f° 29vo.
- 57 RV 180, Rek. 1447-48, f° 36vo.
- 58 RV 181, Rek. 1448-49, f° 45ro.
- 59 SBR 1467-68, f° 36ro.
- 60 Brugheers was een kleine nederzetting op de oostoever van het Pas, even ten zuiden van Sluis. Daar waterden enkele polders van Lapscheure en Moerkerke in het Zwin uit. Het dorpje en de sluisen zijn weggespoeld, toen de Sluizenaren in 1584 ter plaatse de dijk doorstaken. Zie KZ, p. 239: het Lapscheurse Gat.
- 61 L. Gilliodts, Coutume de la Ville de Mude (1891).
- 62 SBR 1536-37, f° 63ro.
- 63 Biekorf 1953, p. 225.
- 64 Zie ook ons artikel: De Zeewering van de Oudemaarspolder, R.d.P. 8ste jaar, nr 2 en 3, met een topografische kaart.
- 65 RAB, Charters Vrije 54. Gepubliceerd door C. Carton, Soc. d'Em. 1841, p. 117.
- 66 KZ, p. 331.
- 67 Een paar ervan worden besproken door G. Devent, Kunstschilders te Heist en te Knokke, R.d.P. 17de jaar, nr 3, p. 103.
- 68 J. De Smet, Het graven van de Leopoldvaart en van de Schipdonkvaart, R.d.P. 14de jaar, nr 2, p. 56-61.
- 69 KZ, p. 414.
- 70 Uitkerke, p. 71.
- 71 J. Nollet, p. 6, schrijft in 1909: 'In 1868 werd de ijzerenweg gelegd; sedert heeft men het geluk gehad twee voorloopige spoorhallen te bezitten, maar de inwoners leven in de zoete hoop dat de dagen nakend zijn, waarop zij in het bezit zullen gesteld worden der zoolang beloofde nieuwe spoorhalle'.
- 72 Dr. M. Gysseling, Toponymie van Oudenburg, p. 73-75.
- 73 Aanw. 3650, Omm. Eie, 47ste bg.
- 74 We hebben het Kouterland reeds gesitueerd in onze bijdrage 'Het land achter de Evendijk', R.d.P. 5de jaar, p. 131.
- 75 Uitkerke, p. 118.
- 76 Aanw. 3650, Omm. Eie, 52ste bg.
- 77 Dr. J. De Vries, Etymologisch Woordenboek, Spectrum nr 6 (1959).
- 78 RH 13685, RBB, mei-sept. 1407, f° 9ro.
- 79 We konden de vier met naam genoemde hoofden lokalizeren dank zij Paul Vantorre uit de IJzerstraat 25 te Heist.
- 80 J. De Vries, o.c., p. 214, s.v. schor 2.
- 81 J. Ameryckx, Bodemkaart van België, Heist 11 W.
- 82 J. De Smet, a.c. p. 61. Zie ook J. De Langhe 1855, p. 117.
- 83 Rek. Eie 1573-74, f° 22ro en 23vo.